ҲУРРИЯТ

16-22 август 2000 йил

33 (186) -сон

МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

Чоршанба кунлари чиқади

1996 йил декабрдан чоп этила бошлаган

"Ҳуррият"нинг даргоҳи кенг, кунига ўнлаб хат "Ўз оёғи" билан келса, яна шунчасини муаллифларнинг ўзлари келтиришади. Уларга жавоб қайтариш, газетада шарҳ бериш эса, албатта, таҳририят зиммасига тушади. 2-БЕТ

Хўш, август ойи Ғарб учун қандай аҳамият касб этади? Балки, шу ойда қуёш чиқмаса ҳам майлидир, шу ойда дунёни сув босса босиб кетмайдими, балки, августда нон ейишга ҳожат ҳам йўқдир?! 3-БЕТ

Ғафур Ғулом: — Пора—мора ҳам олиб турарсан? Ҳа, майли... 4-БЕТ

МУШОҲАДА

СИЁСИЙ ОНГНИ ШАКЛЛАНТИРИШ УСУЛИ

Жамият мафкурасиз яшай олмайди

Бахтиёр ОМОН,
"Абу Али ибн Сино" нашриёти директори, сиёсатшунослик магистри

Мустақиллик даврида миллат эски мафкурадан воз кечмаса, бу психологик "тўсиқ" ечилмаса, уни халқ оммасига сингдириш қийинроқ кечади. Юртбошимиз 2000 йил 6 апрель куни Оқсарой қароргоҳида бўлиб ўтган давра суҳбатида куйиниб гапирганидек, айни дамда жамият миллий руҳда ёзилган ўқув ва болалар адабиётларига катта эҳтиёж сезмоқда. Таълим (мактаб ва институт) ва тарбия (оила, маҳалла, мактаб) тизимидаги маънавий бўшлиқни биринчи галда тўлдириш зарурати туғилмоқда. Негаки, ўқув ва болалар адабиёти саҳифасидаги қаҳрамонлар мард, олижаноб, ростгўй бўлиши керак, бизда эса айёр, қаллоб, одобсиз "қаҳрамон"лар сиймоси ҳали-ҳануз камайган эмас. Бунинг устига, мактаб ўқувчиларининг физика, математика, чизмачилик каби аниқ фанлардан безиб қолаётганлиги, механика, энергетика касбларига қизиқиш сўнаётганлиги, "мен ҳуқуқшунос ё солиқчи, божхоначи бўламан — жазолайман, текшираман!" дейдиган ўсмирларнинг кўпаяётганлиги ҳаммамизни чуқур мулоҳазага чорлаши керак.

Шу ўринда, "мафкура" сўзи ҳақида икки оғиз сўз юритайлик. Бундан 203 йил олдин француз олими Дестут де Траси биринчи марта "мафкура" (идеология) атамасини ишлатган эди. Дарвоқе, мафкура — манфаатларни илгари суради, у сиёсий онгни шакллантириш усулларидан биридир. Инсоннинг сиёсий онги шаклланиши узоқ жараён бўлиб, сиёсий мафкура (манфаатлар), сиёсий дунёқараш (таълимот, доктрина), сиёсий психология (руҳият) га эга бўлгандагина унга эришилади.

Мафкура — мавжуд тизим асосида шаклланган дастурий кўрсатмаларни амалга ошириш стратегияси, дастурни амалга оширишга доир аниқ ўзгартиришлар ёки ҳаракатлардир. У турган гапки, миллатнинг инқирозга юз тутишига йўл қўймайди.

Президентимиз илмий асарларида миллий истиқлол ғояси — "Ўзбекистон — келажаги буюк давлат" ғояси ва уни амалга ошириш йўллари илгари сурилган. Халқни — халқ, миллатни — миллат қилишга хизмат қиладиган мазкур ғояни кенг халқ оммасига ёйиш учун устувор вазифаларимиз нимадан иборат бўлади?

Биринчи ва энг муҳим масала, бу — таъсирчанлик. Миллатни бир ғоя атрофида бирлаштириш учун ҳар бир тадбирда мақсад аниқлиги ва таъсирчанлик зарур бўлади. Токи, биз Мустақиллик байрамига тайёргарлик ҳамда барча маънавий-маърифий тадбирларда қуруқ расмиятчилик, одамларга таъсир кўрсатмайдиган сийқа усуллардан воз кечмас эканмиз, кўзлаган режаларимиз ижроси чўзилади. Биз биринчи навбатда, кучли ораторлар армиясига суянишимизга ҳам тўғри келади. Истеъдодли нуктадонлар гуруҳи жамиятни истиқлол ғояси атрофида бирлаштириш қудратига эга эканлигига ишонаман. Улар "Маънавият ва маърифат" кенгаши қошида йиғилса ва янги концепцияни амалга оширувчи кучга айланса, айни муддао бўларди.

Менимча, миллий мафкурани шакллантириш даври чин ватанпарвар зиёлилар, сиёсатчилар, маърифат ва маданият аҳли учун ҳақиқий синов, имтиҳон даври бўлиб қолади. Жаҳон тарихида бундай фидокор кучларни инқилобчиларга ўхшатишлари бежиз эмас.

Иккинчидан, миллий ғоя ва миллий мафкура ҳозирданоқ таълим тизими шахобчаларида тўлиқ ўрин олиши керак. Япония, АҚШ, Германия каби ривожланган давлатлар тажрибаси бунга жонли мисол. Мен ўзим икки йилдирки, Ўзбекистон Қаҳрамони М.Исматова раҳбарлик қилаётган Тошкент шаҳридаги 273-лицей мактабда шанба кунлари дарс бериб келаман. Биз истеъдодли болалардан ташкил топган 6-"Б" синфини танлаб олганмиз. Ўқувчилар журналистика дарсида ахборот, хабар, мақола ёзиш, газета-журналларни таҳлил қилиш билан бирга, республика ҳаётига оид турли масалалар ҳақида ўзларининг эркин, ошкора фикрларини билдирадилар. Болаларнинг тўғрисўзлиги, синчковлиги, топқирлиги, ҳушёрлиги, келажакка ишончи мени лол қолдиради. Чунки булар эркин, истиқлол фарзандлари. Назаримда, бугунги мактаб ўқувчиларига миллий ғояга хизмат қилувчи зарур адабиётлар етказилса, мустақил фикрлашга ўргатилса, эртанги фидокор ташаббускор ёшларимиз сони янада кўпаярди.

Яна бир таклиф. Агар кунчиқар мамлакати Япониядагидек, бизнинг ўғил-қизларимиз ҳам боғча, мактаб, лицей, коллеж ва институтларга қадам қўйиши биланоқ: "Ўзбекистоннинг келажаги буюклигига ишонаман!" деб қалбларида ғурур туйғусини уйғотувчи сўзларни тик турган ҳолда такрорлаб, илк сабоқни бошлашса нур устига нур бўлур эди. Зеро, миллий ғурур бўлмаса, миллий мафкура бўлмайди.

Учинчидан, жамият барометри вазифасини ўтайдиган матбуотнинг таъсирчанлиги, таъсир доирасини кенгайтириш вақти етиб келди. Нега "Труд", "Аргументы и факты" газеталари мароқ билан ўқиладию, республикамиз газеталарини варақлаганда зерикиб кетамиз, деган саволга жавобни кечиктирсак; биз фурсатни бой берган, Мустақиллик берган имкониятдан фойдаланмаган бўламиз. Дарҳақиқат, матбуот сиёсатида янгиланиш юз бермас экан, миллий ғоя ва миллий мафкура (идеология) га лоқайд бўлган баъзи кучларнинг "фаолияти" сирлигича очилмай қолаверади.

Юртбошимиз Олий Мажлиснинг XIV сессиясида таъкидлаганидек, "айни шу оммавий ахборот воситалари ҳар бир киши ўз фикрини ифода эта олишига имкон берадиган эркин минбар бўлиши керак".

Бунинг устига, Тошкентда чоп этилган республика газеталари ҳатто чекка-чекка қишлоқларга етиб бормаётганлиги, демакки, ҳукумат қарорлари айрим туман корхоналари, хўжалик раҳбарлари, мактаб директорларига кечикиб етказилаётганлигига тоқат қилиб бўлмайди. Нашриётлар чиқарадиган китоблар ҳақида ҳам шу гапларни айтиш мумкин. Кутубхоналарни янги давр руҳидаги истиқлолга хизмат қилувчи китоблар билан тўлдириш масаласини ҳам молиявий қўллаб-қувватлаш фурсати етиб келди.

Тўртинчидан, бугунги кун Ўзбекистон телевидениеси иш услубини ўзгартириш зарурлигини очиқ-ойдин кўрсатиб турибди. Сўнгги йилларда телевидение матбуот ўрнини бирмунча эгаллаб, инсон тафаккурига тез таъсир кўрсатувчи кучли воситага айланди. Сир эмаски, фуқароларимиз ишдан келган заҳоти зангори экран қаршисига ўтирадилар ва уйқуга кетгунча ундан нари кетмайдилар. Хўш, ўзбек телевидениеси томошабин эҳтиёжини қондиряптими? Тўғри, охирги пайтларда телевидениемиз мустақиллик ғояларини, Президентимиз нутқлари ва фикрларини халққа оператив етказиш йўлида ҳаракат қилмоқда. Аммо иш услубидаги битта камчилик — бошловчининг кўпроқ ўзини реклама қилиши, арзонгаров суҳбат-кўрсатувлар, "Табриклаймиз-қутлаймиз"лардан ҳаракатдаги жонли телевидение экранига айланиш масаласи ҳамон ечилган эмас. Томошабинлар бир хиллик, мусиқавий такрорлар, санъаткорларнинг зўраки оилавий тасвирлари, ғарбона видео-шоулардан жуда зерикиб кетишди...

Оқсаройдаги мулоқот том маънодаги янгилик тарафдорлари, истиқлол фидойилари учун уйғониш онлари бўлди, десак янглишмаймиз. Ўз навбатида, у мустақиллик даври ислоҳотлари жараёнидан узоқда бўлган кимсаларга огоҳлантириш вазифасини ҳам ўтайди.

Мени бир ношир ва публицист сифатида суҳбатда кўтарилган кўпдан-кўп масалалар ечими ҳануз ўйлантиради. Истиқлол йилларида "Ватан туйғуси"дан бўлак ёшлар эҳтиёжини қондирадиган пишиқ-пухта адабиётлар яратилмагани, китобларимизда маърифатни, миллий ғурур ва ифтихорни кўтаришга ундайдиган фикрлар камлиги, ёт мафкура қолдиқларидан иқтибослар келтириш ҳолларига барҳам берилмагани мени қийнайди, хатоликларни тезроқ тузатишга сафарбар этади.

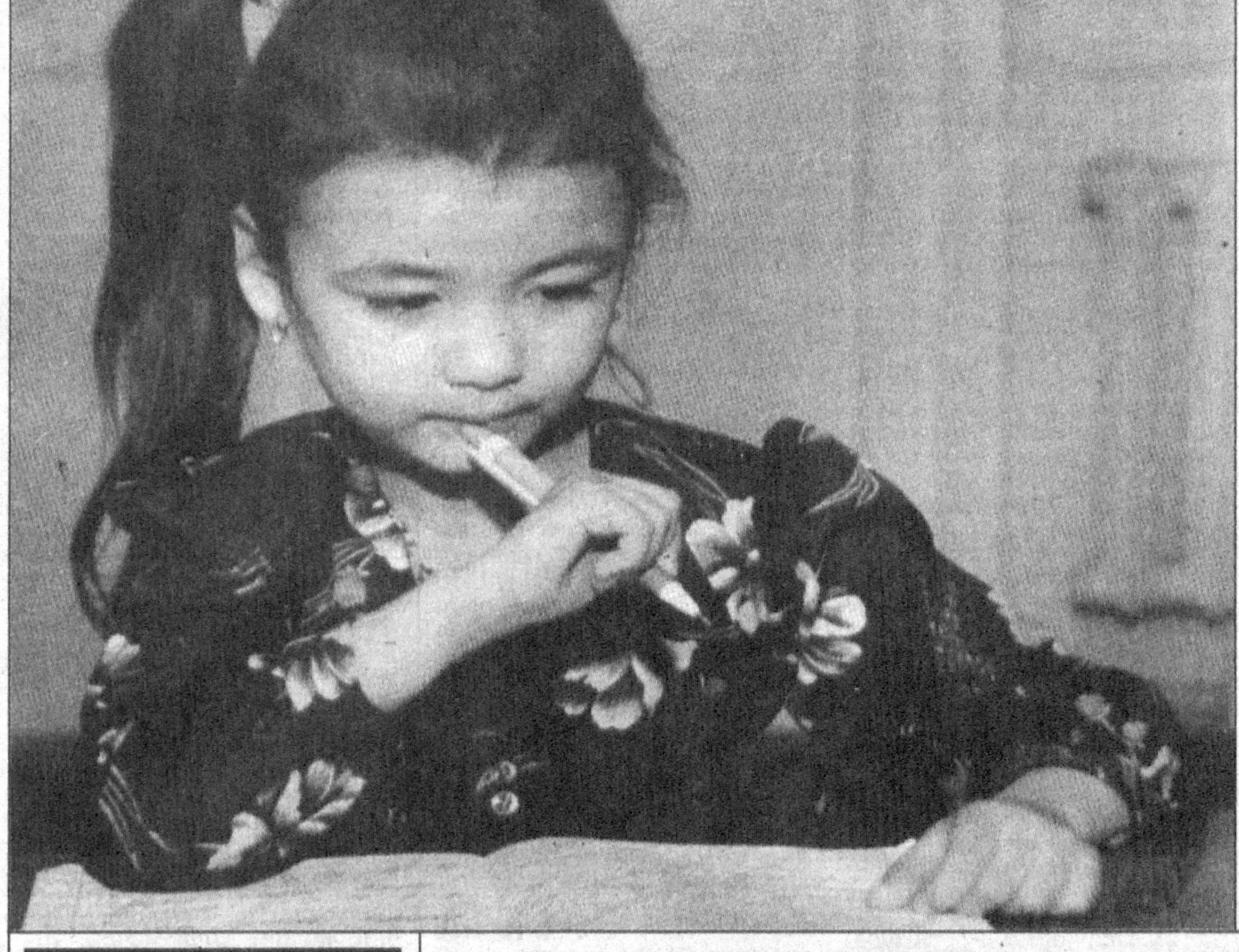

— Ҳали кў-ў-п нарсаларни ёзаман!

МУНОСАБАТ

"ҲЕЧ КИМГА БЕРМАЙМИЗ СЕНИ, ЎЗБЕКИСТОН!"

Қирғиз адиби Чингиз Айтматовнинг "Найман она"сини ўқиганимда, тўғрисини айтсам, йиғлагандим. Бир неча кунгача ўзимга келолмай юргандим. Чунки ўз онасини ўлдирган манқуртдан яна нимани ҳам кутиш мумкин...

Ҳозирги кунда Сурхондарё вилоятининг Узун туманининг тоғли ҳудудларида жойлашиб олган бир гуруҳ манқурт ва ғаламисларни эшитиб, нафратланиб кетдим. Наҳотки улар тинчгина яшашни ўзига эп кўришмаса?! Бир тўда ватанфурушларнинг гапига кириб, тузоғига илиниб, керак бўлса, ўз онасини ҳам танимай, сарсон-саргардон бўлиб юрганларнинг асл мақсади нима экан? Уларга Ўзбекистон нима учун керак бўлиб қолди? Жангарилар ҳар қанча чиранмасин, тиришмасин, барибир ўз мақсадларига эришолмайдилар. Биз ёшлар бунга йўл қўймаймиз. Керак бўлса қаламимизни қуролга айлантириб улар билан курашамиз. Севимли хонандамиз Юлдуз Усмонова айтганларидек, "Ҳеч кимга бермаймиз сени, ЎЗБЕКИСТОН!"

Хонбиби ҲИММАТ қизи

ЯНГИЛИК!

МАҲАЛЛАДА КУТУБХОНА

Тошкент шаҳар Акмал Икромов тумани Абдулхай Тожиев маҳалласида кеча шинамгина кутубхона очилди! Бу ташаббус мамлакатимиз бўйлаб қанот ёзса қани эди!..

ВАТАНГА КЎТАРИЛГАН ҚЎЛ — КЕСИЛАДИ!

Миллий тикланиш демократик партияси ҳайъатининг кенгайтирилган йиғилиши бўлиб ўтди, унда мамлакатимиз жанубидаги сўнгги нохуш воқеалар ҳақида фикр—мулоҳазалар билдирилди

Иброҳим ҒАФУРОВ:
— Нега энди қаёқдаги олчоқларга тоғларимизнинг чўққисини бериб қўйишимиз керак?! Жиртаки ялоқхўрлар юртимизга қадам босмасин!..

Ўткир ҲОШИМОВ:
— Ким ўзи, улар?! Ўзбекистон номидан гапиришга уларнинг қандай ҳаққуқи бор?!

Зокиржон МАШРАБОВ:
— Юртимиз тинч бўлиши учун биз ён қўшниларимизни ҳам огоҳликка чақирмоғимиз керак.

Ойдин ҲОЖИЕВА:
— Шаҳид кетган Бобуржоннинг онаизори кўзига заррача ёш олмай сўнгги нафаси қолгунича босқинчи тўдаларга қарши курашган ўғли ҳақида гапирганини кўриб ОНАЛАРИМИЗ УЙҒОҚЛИГИГА амин бўлдим!

Рустам ЖУМАЕВ:
— Бир сўз билан сира иккиланмай "каллакесарлар" деб айтиш мумкин бўлган ёвузлар қандай қилиб халқ орасида обрў топа билади?! Ахир улар озмунча бегуноҳни ҳаётдан жудо қилганини кўзи очиқ инсонлар кўриб-билиб турибди-ку!

Ашурали ЖЎРАЕВ:
— Ёвузларнинг кўзини мошдай очишимиз учун ўзимиз доимо ҳушёрликни унутмайлик!..

Абдуғафур РАСУЛОВ:
— Ҳар биримизда жангчи руҳи яшамоғи зарур!..

Мирпўлат МИРЗАЕВ:
— Уларнинг ниқобини юлиб ташлаб, кирдикорларини фош этиш керак. Ватанга кўтарилган қўлнинг қисмати битта - кесилади!!!

ОФАРИН!

ҲАР БИРИГА 1 МИЛЛИОНДАН !

Газетамизнинг 12-18 июль сонида Андижон вилоят ҳокимлигининг махсус қарори билан вилоятдаги газеталарга амалий ёрдам сифатида 7 миллион сўм ажратилгани ҳақида хабар бергандик.

Андижонликларнинг бу хайрли иши бошқа вилоятларга ҳам қанот қоқа бошлади. Наманган вилояти ҳокимлигининг хатига асосан туман ҳокимликлари ўз муассислигидаги газеталарнинг ҳар бирига 1 миллион сўмдан маблағ ажратишга қарор қилишди.

ММMда

НЕГА БЕФАРҚСИЗ, МУҲАРРИР?

Баҳриддин МИНГБОЕВ

Ўзбекистон Миллий Матбуот маркази мамлакатимиздаги етакчи нашрлар бош муҳаррирларини ва ахборот агентликлари раҳбарларини "Ўзбекистонда ахборот бозорининг шаклланиши: ютуқ ва муаммолар" мавзуидаги давра суҳбатига таклиф этиб, матбуот бозор шароитида ўзини қандай ҳис этаётгани, мавжуд камчиликларни аниқлаб уни бартараф этиш юзасидан фикр алмашишни назарда тутган эди.

Бу галги учрашувнинг авалгиларидан фарқи шу эдики, айни пайтгача тадбирларнинг аксарияти журналистлар ва бошқа соҳа вакиллари ўртасида бўларди. Яъни, журналистларни магнитнинг мусбат томони деб оладиган бўлсак, манфий томон бошқа соҳа вакиллари бўларди. Галдаги учрашув эса, физика тили билан айтганда, икки мусбат томон ўртасида бўлиб ўтди. Физика қонунларидан маълумки, икки бир хил қутб ҳеч қачон бир-бирига тортишмайди, аксинча улар бирбиридан қочадилар, шунданми, давра суҳбатига таклиф қилинган муҳаррирлардан бор-йўғи бир нафари ташриф буюрди. Айрим газета муҳаррирлари эса давра суҳбатига мухбирларни жўнатиш билан чекланишди, холос.

Шунга қарамай, учрашув жуда қизиқарли кечди. "ЎзА", "Жаҳон" ва "Туркистон-Пресс" ахборот агентликлари раҳбарлари бугунги кунда мамлакатимизда шаклланаётган ахборот бозори, ОАВ билан алоқалар, ютуқлар ва камчиликлар ҳақида йиғилганларга сўзладилар.

Бугунги кунда ҳар бир ахборот агентлиги ўз мустақил йўналишига эга бўлиб, фаолиятларини ривожлантириш учун зарур чора-тадбирларни қўлламоқдалар. Ўз ахборотларини барча ОАВга обуна йўли билан тарқатмоқда. Лекин, афсуски, таклиф талабдан устунлик қилмоқда. Шу туфайли ҳам агентликлар энг қимматбаҳо товар — ахборот сотаётганларига қарамай иқтисодий жиҳатдан бақувват бўла олмаяптилар. Бу хорижда ва Республикамизда мухбирлар тармоғини кенгайтириш, моддий техника базасини мустаҳкамлашга монелик қиляпти.

Хулоса қилиб шуни айтиш керакки, ҳозирги кунда деҳқон ва чорвадор ўзи етиштирган нарсани якка ўзи баҳолай олмаганидек, ахборот нархини ҳам ҳеч ким якка ўзи белгилай олмайди. Ахборотнинг қанчалик қимматга эга эканлигини мухлис ва ўқувчи белгилаб беради. Шундай экан, ахборот тарқатувчи агентликлар ўзлари тарқатган хабар ва мақолаларни пухта ва қизиқарли қилмас экан, унга нисбатан талаб ҳам ҳаминқадар бўлади. Бош муҳаррирларнинг бефарқлигига келсак, балки шу боис нашрларимиз ўқувчи талаби даражасида қизиқарли бўлмаётгандир.

ЛУҚМА

"КЕЛИНСАЛОМ"ГА НА ҲОЖАТ?!

Урганчдаги Жалолиддин Мангуберди хотира майдони ёнидаги "Полвон" каналининг кўпригидан ўтиб салгина юрсангиз, чап томонда вилоят ҳокимлиги биноси, ўнгингизда эса Огаҳий номли театр жойлашган. Айни ана шу биноларнинг тўғрисида — йўлнинг ўртасида "Стоп!" йўл белгиси қўйилган. Айтиб ўтиш ўринлики, икки томонлама йўл жуда текис, шунга яраша машиналарнинг тезлиги ҳам анча юқори бўлади, лекин "Стоп!"га бўйсунмасдан иложимиз йўқ.

Тормозни босасиз, тажангроқ бўлсангиз, жаҳлингизни ёзиш учун бир сўкиниб оласиз. Чунки машинани тўхтатиб, яна юрганингиз учун олтиндан ҳам қиммат вақтингиз кетади — бир, тормоз ва баллонларингиз емирилади — икки, яна катта тезлик олиш мақсадида кўпроқ бензин сарфлайсиз — уч, натижада ҳавони кўпроқ ифлослайсиз — тўрт...

Таажжубки, вилоят ҳокимлиги ҳамда Огаҳий театри биносига ярим-бир соатда икки-уч машина келиб-кетишини айтмаганда "Стоп!" қўйилган ерга четдан бирон-бир йўл ҳаракати келиб қўшилмайди. Шундай экан, унга ҳожат борми?!

Бир куни шу ердан пиёда ўтаётиб, четдан кузатиб турдим: ғизиллаб келаётган турнақатор машиналар бирдан тормоз беради, олд қисми пастга эгилади, худди икки қўлини кўксига босиб салом бераётган келинчакка ўхшаб кетади шу тобда. Ҳар куни минглаб машиналар ўтади: ҳоким бувaларга — минг келинсалом, ойда миллионлаб автоулов қатнайди — демак, миллион келинсалом! "Стоп!"ни ДАН ходимлари ҳоким бувaларга атайин салом бердириш учун ёки мана, биз яхши ишлаяпмиз, деб ўзларини кўрсатиш мақсадида қўйишмаганмикан, деган савол ўтади кўнглимиздан.

Ўша куни салгина нарироқда турган (шошиб тўхтамай ўтиб кетадиган "штраф"чиларни шилиш учун) "Ола таёқ"дан сўрадим:

— Четдан бирон-бир ҳаракат келиб қўшилмагани ҳолда нега йўл ўртасига "Стоп!"ни қаққайтириб қўйибсизлар, кўпчилик овора бўлиб, қийналяпти-ку?

— Ҳа, энди, ёшулли-пошулли идорасидан чиқса, мошина-пошина қоқиб юбормасин, деймиз-да!

Бу белгининг қўйилишида ҳокимликдагиларни айбламоқчи эмасмиз, худо сақласин, бутун вилоятнинг ташвишлари шуларнинг зиммасида, балки эътибор ҳам беришмагандир бунга. Бироқ ДАН ходимлари бу белгининг керак-нокераклигини обдон ўйлаб кўришса, олиб ташлашса (ахир олдин қўйилмаганда бирон-бир воқеа содир бўлмади-ку!) кўпчиликнинг дуоси тагида қолишарди. Мабода заруратсиз келинсалом керак бўлса, майли, тураверсин, зоримиз бор, зўримиз йўқ.

Шавкат БОЛТА,
журналист

ТИЛИМИЗ

"РИШТОНЧИ", "БАҒДОДЧИ"?!

Ёхуд "чи-чи"лар қачон тугатилади?!

Маълумки, "- чи" қўшимчаси сўз ясовчи қўшимчадир. Бу қўшимча баъзида конкрет шахснинг бирор клуб, оқим ёки жамиятга мансублигини ҳам билдиради. Шахснинг бирор шаҳарга боғлиқлиги ҳам шу қўшимча билан ифодаланган ҳолат бор. Масалан, "Масковчи бой...". Бироқ бу қоидадан кўра кўпроқ истиснога яқин... Ҳар ҳолда мен шу кунгача Тошкентчи, Самарқандчи ё Қўқончи деб ёзилганини кўрмадим, айтилганини эшитмадим...

Шўролар даврида Республикамиздаги икки таниқли жамоа "Касансаец" ва "Шахриханец" деб аталарди. Кейинроқ уларнинг номлари "Косонсойчи" ва "Шаҳрихончи" деб хато таржима қилинди. Ҳозирда эса улар "Милан", "Барселона", "Тулуза" клублари каби "Косонсой" ва "Шаҳрихон" деб аталмоқда. Бу тилимиз қоидаларига ҳам мосдир. Бироқ, 2000 йилнинг иккинчи ярмида ҳам Фарғона вилояти биринчилигида қатнашаётган Риштон ва Бағдоднинг жамоалари "Риштончи", "Бағдодчи" деб аталишини "Ўзбекистон футболи" газетасида ўқиб, тўғриси, ҳайрон бўлиб қолдим. Нима бу? Яна асли "Риштанец" деб тегишли ҳужжатларда ёзилган жамоа номини "Риштончи" деб таржима қилишми? Агар шундай бўлса, "Риштончи" эмас, "Риштонлик" бўлиши керак! "Ўзбекистон футболи"да Жиззах ва Самарқанд вилоятлари биринчиликлари ҳақида ҳам маълумотлар берилган. Бу вилоятлар жамоалари номларида юқоридаги каби "- чи, - чи" лар йўқ. Яъни "Иштихончи" эмас, "Иштихон", "Зоминчи" эмас, "Зомин" ва ҳ.к.

Бу ҳолатга Ўзбекистон Республикаси ва Фарғона вилоят Футбол федерациялари муносабат билдирадилар ва айтиб ўтилган икки жамоа номларини тезда ўзгартирадилар деб умид қиламиз.

Даврон МУТАЛОВ

ҚИЁС

Айни пайтда 3.5 миллиард киши яшаётган Осиёда 2050 йилга бориб, аҳоли сони 5.6 миллиардга етади. Европаликлар сони эса 727 миллиондан 678 миллионга камаяди

РАҚАМ

Дунё бўйича ҳар йили 7 миллион аёл соғлиғи билан боғлиқ жиддий муаммоларга дуч келмоқда

ҲУРРИЯТ
МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

ШАРҲ

"БИ-И-Р ГАЗИТГА ЧИҚАРСАНГИЗ..."

Муштарийлардан келган хатларни ўқиб...

"Ҳуррият"нинг даргоҳи кенг, кунига ўнлаб хат "ўз оёғи" билан келса, яна шунчасини муаллифларнинг ўзлари келтиришади (кўпчилик почтадан кўра, қўлда келтиришни ишончлироқ деб билишади). Мактубларингизни кўздан кечира туриб, гўё сиз билан дийдорлашамиз, суҳбатингизга қулоқ тутамиз, қувончу ташвишларингизга шерик бўламиз. Бизга бўлган ишончингиздан, самимий муносабатингиздан бошимиз кўкка етади.

Аммо хатларнинг аксари шикоят-аризалар эканлиги кишини ўйга толдиради. Майли, муштарий газетага ўз дардини ёзибдими, демак унга ишонади, журналистдан мадад кутади. Аммо шу ўринда савол туғилади: матбуотнинг, журналистнинг асл вазифаси нима? Оммага ахборот тарқатишми, жамоатчилик фикрини шакллантиришми ёки кунини келаётган шикоятларни титкилаш билан ўтказишми? Тўғри, "Халққа хизмат қилиш – бурчинг-да!" мақомидаги баландпарвоз гапингиз ҳам ўринлидир балки. Биз шикоят муаллифларини айблаш фикридан ҳам йироқмиз. Аммо муаммо жойида ўрганилиб, ҳал қилинмасдан қир оша таҳририятларга келишини мутасадди идораларнинг фуқаролар мурожаатига совуққонлик билан ёндашаётганидан далолат, дея баҳолаш мумкин. Шикоятлар оқими айрим жойларда фуқароларнинг қуйи органларга бўлган ишончи йўқолаётганидан далолат бермайдими, дея ўйлаб ҳам қоласан баъзан. Бу ҳолнинг одатий тус олаётганлиги эса кишини ташвишлантиради.

Йўқса, талимаржонлик 72 ёшли **Мукум Маллаев** газетага "Қонун ким учун хизмат қилади?" дея бонг урмаган бўларди. Нима, Талимаржонда ҳокимият, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари йўқми? Наҳотки, туман, боринг, вилоятдаги "Маҳалла", "Нуроний", "Камолот" ва яна ўнлаб оти улуғ ташкилотлар оддийгина одамгарчилик юзасидан ҳам кўнгли ўксиқ отахоннинг дардини тинглаб кўрмаган бўлса?

Келинг, шикоятлардан сатрлар келтирайлик:

"...1986 йилда "пахта иши", "ўзбеклар иши" дея ном олган оммавий қатағонга учраб, 9 йилга озодликдан маҳрум этилганман. Қамоқда 4 йилу 10 ой 12 кун бўлиб, 1991 йилда муддатдан олдин озодликка чиққанман, - деб ёзади Қибрайлик собиқ фермер **Нуржон Шынбаев**. — *Қамоқдалигимдаёқ ўзимнинг ўтган ҳаётимни таҳлил қилиб, келажак учун режалар тузгандим. Озодликка чиққанимдан кейин фақат ҳалол меҳнат билан пул топиб, бировга қарам бўлмай мустақил иш юритаман ва тўрттала ўғлимни ҳам тўғриликка ўргатаман деб юракка туккандим. Хуллас, мавжуд қонунларга асосланиб, туманда биринчи бўлиб фермер хўжалиги ташкил этдим. Кўрсаткичларга келсак, фермер хўжалигимиз тез орада тумандаги энг бақувват фермер хўжалигига айланди. Ўша вақтларда яхши маънода ОАВнинг оғзига ҳам тушдик. Ҳатто, мен 1994 йил Вазирлар Маҳкамасида ҳурматли Президентимиз Ислом Каримов билан бўлиб ўтган учрашувда Қибрай туманидан қатнашган ягона тадбиркор эдим.*

Минг афсуски, фермер хўжалигимизга ажратилган ерлар "ердан самарали фойдаланилмаганлиги туфайли" деган мутлақо асоссиз баҳона билан жамоа хўжалигига қайтариб берилди...

Хуллас, мени синдиришди..."

Мамлакат қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда фермер хўжаликларининг аҳамияти ортгандан-ортиб бораётган бир вақтда илғор фермер ўзига ўн йиллик шартнома асосида берилган ердан бир кунда маҳрум бўлиб турсаю, масъулиятни ҳеч ким ўз бўйнига олмаса?..

Зангиота тумани "Ўзбекистон" маҳалласида истиқомат қилаётган **Шаҳло Парпиева** ижарага олинган ерларига талончилар тушаётганидан шикоят қилади. *"Шу ернинг орқасидан нон еймиз, шунинг учун ҳам барча камситиш ва таъқибларга чидашга мажбурмиз"*, деб ёзади у. 23 ёшли бу қизнинг куюнчаклик билан ёзган шикоят хатидан яна жумлалар келтиришимиз мумкин. Аммо, маҳалла-кўй бефарқлик ботқоғига ботган бўлса, ортиқ нима ҳам қила оламиз?!

"Сизнинг қимматли вақтингизни олиб, ушбу хатни ёзганим учун кечирим сўрайман. Начора, ноҳақликларга қайта-қайта дуч келаверсам," дея суд ҳукмидан норози бўлиб арзнома ёзади Бектемир туманидаги Навоий кўчасида яшовчи **Гулчеҳра Зубайдуллаева**. Самарқандлик **Саитмурод Йўлдошев** *"...жиноятни очишда ёрдам берганим учун Пахтачи туман прокуратураси ва вилоят прокуратураси терговчиси менга нисбатан бўҳтон уюштириб, мени иғвогарга чиқаришмоқчи. Мен ўз уйимда оилам билан қўрқувда яшаяпман,"* — деб ёзади. Ол-а! Бу тағин нимаси бўлди? Айрим қонун ҳимоячилари ўзларини еттинчи қават осмонда тутиб, истаган ишни қилишим мумкин, дея хомтама бўлишмаяптимикин, ишқилиб?!.

Ватан уруши қатнашчиси, 80 ёшли **Ўтбосар Яхшибоев** беш йилдирки, уй сўраб Андижон шаҳар ҳокимиятига қатнаётганини, натижадан эса ҳамон дарак йўқлигидан нолийди. Шунингдек, Нурота туманидан **Н.Кўбаев,** Ургут туманидан **Д.Абдуазизова,** марҳаматлик **П.Тошхўжаев,** Балиқчидан 72 ёшли **Абдураҳмон ота Бобоев**, яна шу тумандан **И.Сайдалиев**, Хўжаободдан **Қ.Қамбаров,** деновлик **П.Неъматов,** Каттақўрғон тумани Янги усул қишлоғилик **бир гуруҳ фуқаролар**дан (табиий газ масаласида), Хивадан **С.Бобожонов,** Юқори Чирчиқ туманидан **Н.Тастанбекова,** Учкўприк туманидан фермер **Р.Абдуллаев,** Фарғона шаҳридан **И.Маллабоев** каби мухлисларимиз ҳам бизга шикоят ва ариза билан мурожаат этишган.

Когон шаҳрида яшовчи фаол газетхон **Тошпўлат Ашуров** ичкилик оқибати нималарга олиб келишини бир фожеа орқали баён қилади. Риштонлик **Турсунали Юсуфий**, Тошлоқдан **Маъруф Тешабоев,** Тошкент шаҳридан **А.Усмонов**нинг мулоҳазалари долзарблиги билан кишини ўйга толдиради. Газетамизнинг фаол муаллифларидан бири **Аъзам Обид** бу гал бизга ўзининг шеърларидан илинган. Антиқа рекламалар муаллифи, андижонлик газетхон **Х.Курбонов** навбатдаги "Ҳай-ҳай" тиш пастаси" ҳажвиясини "реклама" қилмоқчи бўлади. Аммо олимларнинг аниқлашича, рекламаларни қайта-қайта беравериш ҳам кишилар дидининг ўтмаслашишига сабаб бўлар экан. Шу боис...

Ҳамкасбларимиз - "Амударё ҳақиқати" газетаси бўлим мудири **Саъдулла Хўжаниёзов,** "Турон шойиси" газетаси ходими **А.Қутбиддинов**, Норин туманида истиқомат қилаётган кекса журналист **Абдумалик Тошбеков**, учқўрғонлик ёш журналист **Абдували Ҳожиев** каби жонкуяр муаллифларимизнинг таҳририятимизга юборган мақолалари залворлилиги билан таҳсинга лойиқ. Гўзалкентлик журналист **Ғайрат Бобоқулов** ўз мактубида 86 ёшли **Ширин момо Нарзиева**нинг ибратли умр йўли ҳақида тўлиб-тошиб ёзади. Андижондаги "Холис" ҳафталик газетаси ходими **Нозим Расул** номаъқул йўлларга кириб кетаётган айрим юртдошларига қарата "Қайтинг биродар!" дея бонг уради.

Марказий нашрларнинг қуйи йўналишда, масалан, вилоят ва туманларда тарқалиши одатий ҳолдек. Аммо биз — "Ҳуррият"чилар деярли доимо Қашқадарё вилоятининг Китоб тумани ҳаёти билан яқиндан танишиб борамиз. Бунинг ҳеч ҳам ажабланадиган жойи йўқ. Негаки туман ҳокимлигининг "Китоб тонги" газетаси муҳаррири, истеъдодли журналист **Майсара Ҳайдарова** ўз меҳнати маҳсулини биз билан баҳам кўришни бир ҳафта бўлсин, канда қилмайди. Хатжилднинг "семиз"лигидан биламизки, янги "Китоб тонги" — қўлимизда! Эътиборингиз учун раҳмат, **Майсара опа!**

Боғотлик эрка муаллифимиз **Шавкат Болта** деганлари-ку хат ёзиш машқини обдон эгаллаб олган кўринади. Агар "Ҳуррият"га ким кўп хат ёзган" қабилидаги мусобақа ўтказгудек бўлинса, бош совринни **Шавкат Болта** илиб кетиши аниқ. Муболағага йўймасангиз, ундан кунига иккита хат оламиз: биринчиси куннинг биринчи ярмида, иккинчиси қуёш оға бошлаганда етиб келади. Уларнинг бир-биридан ягона "фарқи" шундаки, тушдан кейин келган мактубида муаллиф пешингача ёзган хатига, албатта, ё жиндек тузатиш, ё жиндек изоҳ киритган бўлади...

Хуллас, таҳририятимизга ўзларининг қимматли вақтларини аямасдан хат йўллаган, номлари қаламга олинган ва олинмаган барча муштарийларимизга миннатдорчилигимизни билдирамиз.

Н.ОЧИЛОВ

ИДДАО

КИНО-ВИДЕО. ТЕЛЕВИДЕНИЕ. РАДИО ВА МАЪНАВИЯТ

Алижон ЭШБОЙ,
журналист

Тўғриси, кинотеатрларга одамларнинг бормай қолишига видео сабабчи десак хато бўлмас. Зотан, энг сўнгги фильмлар кассетасини ҳам ижарага олиб уйдан чиқмай томоша қилишингиз мумкин. Аммо барибир видео кенг экранли, воқеалар ривожи ўзига тортувчан, овоз ва ҳаракат уйғунлиги сақланган киноэкран ўрнини боса олмас экан. Шу боис ҳам янги типдаги кинотеатрларга эҳтиёж кучайди. Яъни, замонавий кинопроекторлар, овоз кучайтиргич мосламалар ва бошқа асбоб-ускуналар билан жиҳозланган кинотеатрлар кераклиги аён бўлиб қолди. Буни вақтида англаб етган пойтахтнинг бир неча кинотеатрлари қайта жиҳозланди. Натижада секин-аста кинотеатрларга томошабин "қайтди".

Ҳаммамизга яхши таниш Санъат саройи (халқ тилида "Панорамний" дейилади) ҳам бир неча йилдан бери кино қўйиш билан эмас, турли концерт, шоу ва бошқа шу каби кўнгилочар томошалар билан кун кечираётгани сир эмас. Яқиндан бошлаб бу ерда ҳам янги, замонавий асбоб-ускуналар ўрнатилиб, кўплаб фильмлар намойиш этила бошланди. Бир муддат олдин Оврўпо киноси кунлари, кейин фаранг киноижодкорлари асарлари ва яна жаҳон кинематографияси усталарининг қатор асарлари намойиши бўлиб ўтди. Буларнинг барчаси таҳсинга лойиқ ва бунинг учун доимий изланиш, ҳаракат ва раҳбарларнинг тадбиркорлиги муҳим экани барчага маълум.

Аммо... Яқин ўтган бир-икки ой ичида ана шу кинотеатрда биронта ўзбек фильми намойиш этилгани ёки тузукроқ дубляж (синхрон таржима эмас) фильми намойиш этилгани йўқ. Дубляж тўғрисида ҳам сал кейинроқда фикрларимиз бор. Нима, ўзбек фильмларини замонавий ускуналар орқали намойиш этишнинг иложи йўқми? Ёки бунга эҳтиёж камми? Ҳали унча кўп вақт бўлгани йўқ, отахон режиссёримиз Шуҳрат Аббосовнинг "Отамдан қолган далалар" фильми намойиш этилганда томошабин гурас-гурас театрга келган эдику?! Нега энди мана шу каби фильмлар киноэкрандан тушиб қолди? Олди-қочди, ур-тўполон, турли ваҳшийликларга бой фильмлардан кимга наф? Тўғри, бундай "кассовий" фильмлардан мўмайгина даромад келади. Аммо даромад олиш бошқа-ю, томошабин маънавияти бошқада.

Минбарлардан туриб, кўкракка уриб маънавият, мафкура тўғрисида соатлаб гапиришни биламиз, газеталарни тўлдириб мақолалар ёзамиз, тахлам-тахлам китоблар, брошюралар чоп этамиз, бироқ оддийгина Мария, Морена Клара, Гавиота кабилар билан маънавий бўшлиқни тўлдиришни афзал кўрамиз. Ёмғирдан кейинги қўзиқориндек савияси паст, чучмал севги (агар шуни севги дейиш жоиз бўлса) ва кўплаб беҳаё саҳнали фильмларни синхрон таржима қилиб намойиш этиш, томошабин ва айниқса, ёшлар онгини заҳарлаш учун кўп вақт, ҳаракат талаб этилмайди.

Теледастурлар тузаётган мутасадди акаларимизга ҳам айтадиган гапларимиз бор. Қайси каналга бураманг, албатта хорижий фильм, айниқса зўравонлик, беҳаё саҳналарга тўла картиналар намойиши. Эътибор бериб қараган киши ана шу фильмлардаги кўринмас чизиқни пайқаши қийин эмас. Уларнинг аксариятида бойлик тўплаш учун — зўравонлик, мақсадга етиш учун — зўравонлик, муҳаббатга эришиш зўрлик орқали ва яна кўплаб лаҳзаларда фақат куч, зўрлик намойиш этилади. Баъзи фильмлар бошдан охиригача ваҳшийликка йўғрилган. Шунинг учун ҳам дастурларга киритилаётган фильмлар яхшилаб ўрганилса фойдадан холи бўлмас эди.

Яқинда мактабни битирган йигитча билан суҳбатлашиб қолдим. Гап айланиб кинога тақалди. Ўзбек киноси, актёрлари тўғрисидаги саволимга кичкина дўстим умуман жавоб бера олмади. Унинг билганлари Ван Дамм, Шварцнеггер экан, холос. Бу, албатта, барча унинг ёшидагиларга баҳо бўла олмайди, аммо кўпдан бери мени қийнаётган нарса ҳам ана шу. Дейдилар-ку: "Бирники — туманга". Санъатимизни ёшларнинг унутиб қўйишига ўзимиз сабабчи эмасмизми? Қани Раззоқ Ҳамроев, Наби Раҳимов, Обид Жалилов, Махсум Юсупов, Олим Хўжаев, Аббос Бакиров, Раҳим Пирмуҳамедов, Ҳамза Умаров, Марям Ёқубова, Лутфихоним Саримсоқова, Икрома Болтаева (барчаларини Аллоҳ раҳматига олсин) каби юзлаб ўзбек кино санъати дарғалари иштирок этган фильмлар? Мен ана шу саволни бир-икки мутасадди жанобларга берганимда, "Замонга мос эмас" деган жавобни эшитдим. Аммо, кечирасизлару, нима, замонга мос ёки мос эмаслигини халқ сизлардан кўра кўпроқ билади. Сиз намойиш этинг, халқ ўзига кераклисини ажратиб олади. Хўш, баъзи фильмлар замонга мос келмаса, замонга мослари қани? Маблағ йўқ. Баҳона эса бор. Хорижнинг урсури-ю, дод-фарёдини сотиб олишга маблағ топилади. Ўзимизникига келганда...

Бир пайтлар радио тўлқинлари орқали постановкалар инсценировкаси берилар эди. Ана шу радиопостановкаларни эшитиб катта бўлганман десам муболаға бўлмас (Чунки оилада саккиз фарзанд бўлганимиз боис, раҳматли отамизнинг янги телевизор олишга қурблари етмас эди). Ўша пайтлар актёрларни мен овозларидан танир эдим. Умримда кўрмаган актёрларнинг овозларини эшитсам бўлди. Радиода берилган "Фарҳод ва Ширин"ни эшитиб йиғлаганман. Спектаклдаги арияларни ёддан билар эдим. "Шошма, Қуёш"ни биринчи бор радиода тинглаган эдим... Бундан ташқари радио орқали қиссалар, ҳикоялар ўқиб эшиттирилар эди. Ғафур Ғулом, Туроб Тўланинг ўзлари ўқиган шеърларини эшитар эдик. Ҳамза Умаров ўқиган "Ёдгор"дан шунчалик таъсирланган эдимки, кечалари Ёдгорни тушларимда кўрганман. Қодир Махсумовнинг сеҳрли овозидан баҳраманд бўлар эдик. Ғазалларни "Темурмалик Юнусов ўқийди" дейишса ухламасдан тинглар эдим. Минг афсус ва надоматларким, радиотеатр ҳам, бадиий ўқиш ҳам энди йўқ, ўқийдиган санъаткорларнинг ҳам кўпчилиги... Ҳозир мустақил радиолар ва ўзларича "даҳолар" бор. Асло. Мустақил радиостанцияларга қарши эмасман. Аммо, радионинг қулоғини қай томонга бураманг, "Сетора"нинг (тўғриси, ҳалигача шу сўзнинг маъносига етганим йўқ) чинқироқ товушда "...борса-а-ан!" деб бақираётгани-ю, "Мен Фалончиман, мен билан бырга бўлынг" (талаффузга қаранг, талаффузга...) деганини эшитасиз. Ё мен замондан анча ортда қолиб кетдим, ё у мендан анча ўзиб кетди.

Бир сафар шаҳарлик ёш танишларимдан охирги ўқиган китобингнинг номи нима деган саволимнинг шунчалик ноўринлигига уларнинг менга қарашларидан уқиб олдим ва берган саволимнинг улар учун ҳақоратдек таъсир қилганига иймон келтириб юбордим. Улардан, яхшиси, охирги кўрган видео нимаси билан "даҳшату", шаҳардаги тунги клубларнинг, дискотеканинг қайсисига "гап йўқ" деб сўраш тўғрироқ бўлишига ишонч ҳосил қилдим.

ТАҲРИРИЯТДАН: Журналист Алижон Эшбой ўз мақоласини андак ҳаяжон, андак иддао, яна бир оз таъна билан ёзган ва... тўғри қилган!

Кинотеатр ва телевидение орқали намойиш қилинаётган зўравонликка асосланган фильмлар савияси хусусида гапирилмаган гап қолмади ҳисоб. Аммо аҳвол ҳамон ўша-ўша...

Муаллиф тилга олган радиопостановка ва радиоинсценировкаларни, тўғриси, кўпчилик соғинди.

Яқин орада вазият ижобий томонга ўзгарар, деган умидимиз бор.

БОЗОРДА

АСЛИ НАСЛИНГ!

Ўтган баҳор кезлари. Отчопар бозори. Тумонат одам орасида дунёнинг турли бурчакларидан келтирилган турфа молларни томоша қилиб, керакли харидларни қилгунимча кун чошгоҳга яқинлашиб қолди. Бирдан ғалати ҳайқириқдан чўчиб тушдим. Ўгирилсам, қаршимда чарм куртка, шляпа ва галстукда, белига пичоқ тақиб олган бир тўда забардаст йигитга юзма-юз бўлдим. Уларнинг даҳшат солиб ҳамма нарсани босиб-янчиб келиши, пештахта усти, оёқ остида улар тарқатиб улгурган варақаларнинг сочилиб ётиши, бозорни босиб кетган "Оллоҳу Акбар" ҳайқириқлари ҳаммани ваҳимага солиб, карахт қилиб қўйган, гувиллаб турган бозор бир зумда сув қуйгандек бўлиб қолганди. Аммо бу ҳолат узоққа чўзилмади, газмол сотиб ўтирган, ёши 60 дан ошган бақувват отахон чапдастлик билан пештахта ортидан сакраб ўтиб, йигитлар йўлини тўсиб чиқди ва:

— Тўхта, эй Худо бехабарлар, сенларга нима керак ўзи, одамларни тинч яшашга қўясанларми, йўқми? — дея тўда бошлиғининг ёқасидан олди. — Биздан нима истайсанлар, ё мана шу пўрим галстугинг билан бўғиб қўя қолайми?!

Қариядан буни кутмаган тўда бошлиғи бир зум ўзини йўқотиб қўйди.

— Юртни кофир-даҳрийлардан тозалаш керак, мусулмон юртида ислом йўқ, Қуръонда...

— Э, Қуръонга тил теккизма, нодон, мусулмонларнинг мусулмони бўлган бу юртда ислом йўқмишми? Бизнинг исломимиз мана бу ерда — юрагимизда. Сенлар, мусулмончилик, ислом оёқ ости қилинаётган, ўликлар жанозасиз кўмилаётган, мачитлар ер билан яксон бўлаётган кеча қаерда эдиларинг?! Пусиб пайт пойлаб ётганмидиларинг?! Сенларни маблағу, мана бу пўрим кийимлар билан авраб ўз юрти, ўз отаси, ўз онасига хиёнат қилишга ундаётган, ислом номи билан қабиҳ ишлар қилаётган ўша ватанфуруш ҳомийларингга бориб айтларинг, биз энди улар кўрган, ўйлаган оломон эмас! Мен ўзим сендақаларнинг ўнтасига бас келаман!..

Мен бу ҳолатни кузатар эканман, асли наслини билган инсон жасорати ва сўз қудратининг нималарга қодирлигига яна бир бор гувоҳ бўлдим. Чунки ҳозиргина "Оллоҳу Акбар" дея бозорни бошига кўтараётган ҳовлиқма йигитларнинг энди бошлари эгик, шаштлари суст, етиб келган милиция нарядига қаршилик кўрсатмасдан таслим бўлган эдилар.

Гулпошша ЭРГАШХЎЖА қизи

МУЛОҲАЗА

НОМУС ВА ЖАЗО

Ёки гуноҳи далилланмаган "жиноятчи"

Ялғош САРИЕВ,
журналист

Иштихонлик Баҳодир прокурор ва судьялар олдида ўзининг айбсизлигини — йигирма бир ёшда севиш-севилиш гуноҳ эмаслигини исботлаб беролмаганидек, ўзининг нимага қамалаётганини ҳам тушуниб етолмади. Уни Мақсуданинг ўлимида — зўрлаб номусга тегишда айблашди. Ҳукмга воқеа жойидан олинган дафтар варағидаги битиклар асос бўлди.

Табиийки, тергов ва суд ҳиссиётга берилмайди. Аниқ далил-исботлар асосида иш кўради. Шундай экан, жиноят иши тугуни чок-чокидан сўкилиб — айблов фикри рад этиб бўлмас далиллар, экспертиза хулосаси, гувоҳларнинг холис кўрсатмалари билан асосландими?

Маълумотларга қараганда, Баҳодир хусусий деҳқон-фермер хўжалигида тракторчи, Мақсуда эса Азиз Йўлдошев номли хўжаликда ишчи бўлган. Улар бир-бирларига кўнгил қўйганини иш жойидагилар, Қайчили, Мирзамитан қишлоғидагилар жуда яхши билишган. Айтишларича, уларнинг оталари ўртасида қуда-андачилик тўғрисида гап-сўз ҳам бўлгану, бироқ йигит томоннинг азадорлиги хайрли тадбирни ортга сурган. Ўлим олди воқеаси ҳақида марҳуманинг онаси Норой Очилова: "Қизимни соат 13.30ларда қўшним Қирмизникидан топдим. У Баҳодир исмли йигит билан алоҳида хонада ўтирган экан", деб кўрсатса, хонадон соҳибасининг ўғли Аслиддин Абдуллаев эса: "Норой опа туфлимнинг бир пойи билан қизини ҳовлининг ўртасигача уриб борди", деб уни тўлдиради. Орадан бир ярим соат ўтгач, Мақсудани оғилхонадан осилган ҳолда топишган.

Баҳодирни ўша куниёқ гумондор тариқасида қамоққа олишган. Аммо марҳуманинг отаси, онаси, опаси ва бошқа қариндошларининг дастлабки берган кўрсатмаларида улар бир-бирини тўққиз ойдан бери яхши кўриб юришлари, учрашиб туришлари (6-27-варақлар) эътироф этилгани, экспертиза хулосасида марҳуманинг танасида "бирон ташқи куч таъсирида етказилган шикаст, жароҳатлар кузатилмагани", "танасида айнан номусга тегишга хос аломатлар топилмагани" учун уч кундан сўнг уни қўйиб юборишди.

Тергов эса давом этган. Жиноят ишининг 53-61-саҳифаларида қизнинг қариндошлари энди "номусига тегиб", "ҳақоратлаб", "зўрлаб келган эди" деб кўрсатма беришган. Нега?

— Терговчи уйимизга машинада келди, — дейди Аслиддин Абдуллаев. — Мен Мақсуданинг онасини айтиб келдим. Терговчи: "Урганингиз учун қизингиз ўзини осган, сиз жавобгар бўласиз", деди...

Демак, улар жавобгарликдан қўрқиб, кўрсатмани ўзгартиришган, дейишга асос бор. Шундайми?! Хўш, унда бу ҳолатга ҳуқуқий баҳо берадиган терговни асл воқеликдан қочиб, сунъий айбдор ясашга нима мажбур қилди?

Иштихон туман судининг Гулнора Норқулова раислигида ўтган 1997 йил 23 октябрдаги мажлиси ана шундай бир-бирига зид кўргазмалар асосида "унинг (Мақсуданинг — Я.С.) уйига кундуз ва кечалари маст ҳолатда бориб, алдов йўли билан гоҳида мажбурлаб ташқарига олиб чиқиб, шарманда қилиб хўрлаб келган. Мақсудага кўпчилик олдида, қариндошлари олдида сени хотин қиламан, номусингга тегаман деб келган, уриб тан жароҳати етказган. 1997 йилнинг 19 апрель куни кечаси уйидан олиб чиқиб, унинг 18 ёшга етмаганини билгани ҳолда жисмоний ва руҳий зўрлик ишлатиб, номусига тегади. Мақсуда шу хўрлик ва номусга чидай олмасдан 1997 йилнинг 22 апрел куни соат тахминан 15 ларда ўз уйи оғилхонасида ўзини-ўзи осади ва вафот этади", деган тўхтамга келди. Бу Н.Очилова, Т.Азимова, Ш.Абдуллаева, Д.Сафарова, М.Алқарова ва бошқаларнинг кўрсатмалари билан, суд-тиббий экспертизаси хулосаси билан ва иш бўйича тўпланган бошқа материаллар билан тасдиқланган деб топилди. Ниҳоят, Баҳодир Саидрасуловга 11 йил жазо белгиланди ва суд залидан қамоққа олинди.

Худди шу судья бундан икки ой бурун — 1997 йилнинг 27 августида бўлган суд мажлисида прокурор айбланувчига олти йил жазо сўраганида: "Хат ким томонидан ёзилганини аниқламасдан туриб, иш юзасидан қонуний ва объектив тўхтамга келиш имконияти йўқ", деб ҳисоблаб ажрим чиқарган экан. Таассуфлар бўлсинки, ажрим юзасидан на суриштирув, на хатшунослик экспертизаси ўтказилган. Ажаб, жиноят ишига алоқадор қўшимча қандай муҳим ҳолатлар аниқланибдики, прокурор энди олти йил ўрнига ўн бир йил жазо сўрайди, судья ҳам ҳеч иккиланмай шундай жазо белгилайди? Ҳукм ёз оқшомидаги момақалдироқдек ҳатто даъвогарларни ҳам довдиратиб қўйган. Ҳатто марҳуманинг отаси Эсиргап Очилов вилоят судлов ҳайъатига ёзган эътирозномасида жазо жуда оғир бўлганини, оиласининг унга даъвоси йўқлигини айтиб, енгиллик беришларини сўрайди.

Самарқанд вилоят судининг жиноий ишлар бўйича судлов ҳайъати судланувчи Баҳодир Саидрасуловнинг кассация тартибидаги шикоятини асоссиз(?) деб топди ва прокурорнинг жазо енгиллиги(?) ҳақидаги протестини қаноатлантирди.

Демак, яна суд бўлади...

1998 йилнинг 29 июнь куни С.Абдуллаев раислигида ўтган иккинчи суд мажлиси вилоят суди томонидан жиноят ишига қўшиб кўриш тавсия этилган Саидрасуловларнинг юқорига юборган хатлари, терговда сўралмаган холис гувоҳларнинг кўрсатмалари, Мақсуданинг дугонаси дафтаридан топилган солиштирув учун тавсия этилган дастхати ва бошқа ҳужжатларни кўриб ҳам ўтирмади. Жазо бир йилга узайтирилди.

Хўш, Мақсуданинг қизлик иффати "тахминан уч кун олдин бузилган"и ҳақидаги суд-тиббий экспертизаси хулосаси ҳамда Норой Очилованинг бир-бирини инкор этувчи кўрсатмаларига асосланиб, Б.Саидрасуловни ЎзРЖКнинг 118-моддаси 3-қисми "а" банди билан айблаш адолатдан бўлдими?

Жиноят қомусида "номусга тегиш деганда зўрлик ишлатиш, қўрқитиш ёки жабрланувчининг ожизлигидан фойдаланиш" кўзда тутилган. Ҳолбуки, жилдда барча суд актларида сўзма-сўз такрорланган "жисмоний ва руҳий зўрлик ишлатиб, номусига текканини"га доир бирон ишончли, инкор этиб бўлмас далил йўқ. Б.Саидрасулов барча кўрсатмаларида Мақсуда билан уч кун эмас, беш кун олдин учрашганини, у билан умуман жинсий алоқада бўлмаганини айтган. Ўз навбатида марҳуманинг онаси Н.Очилова ҳам дастлабки терговнинг иккинчи қисмида берган кўргазмасида бу ҳақда ҳеч қандай маълумот бермайди. Суд жараёнида эса "жинсий алоқада бўлган деб ўйлайман", "менга жинсий алоқада бўлдим деб айтмаган" деб дастлабки терговда муқаддам берган кўрсатмаларини инкор этади.

Дастлабки терговда эса кўрсатмалари ишни ҳал қилишга таъсир этиши мумкин бўлган шахслар сўроқ қилинмагани етмагандек, зўрлик аломатини, жинсий яқинликни тасдиқловчи қизнинг, йигитнинг танаси ва бошқа аъзоларида ҳамда кийимларида биологик, кимёвий текширувлар ўтказилмаган. Шунингдек, ҳужжатлар, ашёвий далиллар талаб қилиб олинмаган. Ҳатто номусга тегилган деб топилган 19 апрель куни уларнинг қаерда, кимлар билан бўлгани аниқланмаган ва натижаси иш учун аҳамиятли қўшимча тергов ҳаракатлари бажарилмай ҳадеб "Саидрасуловнинг айби дастлабки тергов ва суд терговида тўпланган далилларда кўринади" деб топилаверган. Иш юзасидан сўроқ қилинган гувоҳлар жабрланувчиларга у ёки бу даражада қариндош. Табиийки, бу яқинлик уларнинг берган кўрсатмаларига таъсир этмайди деб ҳеч ким кафолат беролмайди. Майли, улар ҳақ ҳам дейлик, у ҳолда бу шахсларнинг Баҳодир Саидрасуловнинг Мақсуда Очиловага нисбатан ғайриқонуний хатти-ҳаракатлари ҳақида тегишли ташкилотларга мурожаат этмай, "оғзига толқон солиб" келганини қандай тушуниш керак? Нима учун ор-номусли кишилар "мажбуран ташқарига олиб чиқиб, шарманда қилиб хўрлаб келган, уриб, тан жароҳати етказиш"гача бориб етган Саидрасуловнинг танобини тортиб қўйиш ўрнига ойлаб қўл қовуштириб ўтирган? Тергов ҳам бу шахсларнинг ҳаракатсизлигига негадир ҳуқуқий баҳо бермаган.

Яна бир ҳолат: кундузи соат 1-2 лар атрофида Баҳодир билан қўшниси "Қирмизникида" бўлган Мақсуда уйга келгач, онасига: "Баҳодирни севаман" (109-бет) дейди. Шаъни, қадр-қиммати, орномусини муттасил ерга уриб, хўрлаб, азоблаб, ҳатто зўрлаб номусига тегиб келган йигитни "севаман" дейиш... Қишлоқ қизларига хос бўлмаган бу одат — тик сўзлилик сизга иззат-нафси онаси томонидан ҳақоратланган қизнинг ўша пайтдаги руҳий ҳолатини англатмайдими? Шу ўринда гувоҳ Аслиддин Абдуллаевнинг ҳуқуқий баҳосини олмаган "мени шарманда қилдингиз, энди қандай бош кўтариб юраман?" деб бақириб йиғлаб уйига кетди" деган кўрсатмасини Норой Очилованинг "Баҳодирни севаман деди" сўзлари билан давом эттирсак, фожиа сабабчиси ким эканлиги маълум бўлмайдими?!

Дарвоқе, улар ўртасидаги муносабат суд ҳукмида акс этганидек, ғаразли ниятларда қурилганмиди ёки ёшларга хос бокира, самимий ва беғубормиди?! "Иш"даги аксарият далиллар, қолаверса, Баҳодир ва Мақсуда муносабатларига доир ҳолатларнинг ўзиёқ айблов хулосаси, суд ҳукмлари тўғрилигини шубҳага қўяди. Демак, бу гумонни ҳам иш натижасидан манфаатдор бўлмаган холис шахслардан сўраш-суриштириш орқалигина бартараф этиш мумкин. Зеро, Шейхларкенг, Ғафур Ғулом номли маҳалла қўмиталари, Азиз Йўлдошев номли жамоа хўжалиги, "Зебо" маиший хизмат кўрсатиш шахобчасининг йигит ва қиз муносабатларига доир ижобий тавсифномалари ҳам судга расмият учун тақдим этилмагандир, ахир?!

Яна бир ҳолат: Ишнинг 88-варағидаги баённомага кўра иш материаллари Б.Саидрасуловга танишиб чиқиш учун 1997 йилнинг 15 июлида берилган. Ишнинг 89-варағидаги қарор ва 98-варағидаги айблов фикри эса 14 июлда тузилган. Ушбу ҳолат ҳам тергов айблов йўналишида юритилиб, айбланувчига ҳимояланиш имконияти яратилмагани, унинг ЎзРЖПКнинг 377-моддаси 3-бандида кўрсатилган ҳуқуқи чегараланганидан далолат бермайдими?

Энди воқеа жойидан олинган, ишнинг 5-варағини ташкил этган "мени гуном Боходи Қирмиздикиго чақириб олди севги исхор қилиб хотини бор шундиям куймябди шундиям мени оламн дияпди" сўзлари битилган дастхат ҳақида тўхталсак. Биринчидан, модомики, хатда Баҳодирнинг номи баён қилинган экан, нима учун терговда унинг Мақсуда билан жинсий яқинликда бўлганини аниқлаш мақсадида зарур текширувлар ўтказилмади? Воқеа жойи текширувида қатнашган суд-тиббий эксперти Зайниддин Қаҳҳоровнинг айтишича, дафтар варағи парчасидаги хатда ота-онасидан ризолик сўралган бўлиб, ҳеч бир шахснинг номи кўрсатилмаган. Хўш, у ҳолда ишга тикилган хат қаердан пайдо бўлди?

Аслида терговни бошқа йўналишга буриб юбориш мақсадида бу хат кейинчалик Баҳодирнинг исми қўшилиб, имло хатоларга йўл қўйилиб, шошиб, ҳаяжон билан ёзилмадимикин? Ва у яқин қариндошларни келишилган кўрсатмаларни тасдиқлаш мақсадида терговга тақдим этилмадимикин?! Иккинчидан, дастхатдаги "Қирмиздикиго" сўзи ёши улуғ одамга нисбатан ишлатилиши Мақсуданинг ёшига номуносиб, учинчидан, на дастлабки терговда, на судда хат муаллифини аниқлаш имконияти бўлмагани ҳақиқатга тўғри келмайди, бу иш атайлаб эътиборсиз қолдирилгани эса кимдир Мақсуданинг хатларини йўққа чиқаришдан манфаатдорлигини тасдиқламайдими? Тўртинчидан, яқиндагина мактаб билан хайрлашган хат-саводли қиз ўз севиклиси исмини хато ёзиши ҳақиқатдан йироқ ва ниҳоят, Мақсуда ўз қўли билан ёзган ёзувлар жиноят иши жилдидаги ёзувларга мутлақо ўхшамаслиги билан шубҳалидир.

Унда жилддаги дастхат муаллифи ким? Нега дастлабки суд ажримида қўйилган бу савол кейинги суд мажлисларида жавобсиз қолди ёки оғриқли нуқтага тегишдан қўрққандай атайлаб уни четлаб ўтишди? Агар хат Мақсудага тегишли бўлмаса, уни ким ва нима мақсадда ёзган?

Фожиа 1997 йилнинг апрелида бўлган эди. Мана, 2000 йилнинг ҳам ярмидан кўпроғи ўтиб бормоқда. Баҳодир ҳозир қамоқда — жазо муддатини ўтамоқда. Мақсуда эса жуда эрта хазон бўлиб кетди. Бу кўпроқ бизнинг — атрофдагиларнинг лоқайдлигимиз, беparволигимиз, ёшлар қалбини, ўй-кечинмаларини кўпинча тушунавермаслигимиз оқибатида юз берди...

Ҳақиқатни ҳеч ким синдириб, чўнтагига солиб ёки битиклар орасига яшириб кетолмайди. Панжара ортидаги Баҳодир ҳам бугун сизу биздан жовдираб ана шу муқаддас нарсани сўрамоқда. Бунинг учун адолат тарозисини тўғрилаб, паллаларига имон билан, эътиқод билан тош қўйсак кифоя.

МУАММО

БЕРКИТИЛГАН КЎЧА

Маълумки, сўнгги вақтларда республикамиз ҳукумати ва вилоятлардаги ҳокимликлар уй-жой, архитектура-шаҳарсозлик қонунчилигига риоя қилинишини назорат қилишга катта аҳамият бермоқдалар.

Аммо шунга қарамай, Жиззах шаҳрига қарашли Хайробод фуқаролар йиғини ҳудудидан кўним топган "Янги ҳаёт" кўчасида истиқомат қилувчи, қонунларга беписандлик билан қаровчи айрим худбин шахслар ўзбошимчалик қилиб, кўча ўртасида ўзлари учун хусусий уй-жой биноларини қуриб олганлар. Натижада шу кўчанинг икки боши бутунлай беркилиб қолган. Шу боис бу серқатнов кўчадан одамлар ҳам, мавжуд автотранспорт воситалари ҳам бошқа кўчаларга юриб чиқа олмаяпти. Бинобарин, зарурат туғилган ҳолларда ўт ўчирувчилар машинаси, "тез ёрдам" машинаси, хонадонлардаги электр тармоқлари, газ, иситиш тармоқлари ҳамда аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш тармоқларида рўй берган авария ҳолатларини тезлик билан бартараф этувчи махсус автомашиналар кира олмайдилар. Шунинг учун ҳам Жиззах шаҳар бош меъмори жаноб А.Умурзоқов лойиҳада кўрсатилган мазкур кўчани қайта очиш зарур деб ҳисобламоқда. Аммо, унга бу борада мадад берувчи шоввоз Жиззах шаҳрида ҳозирча топилмай турибди.

Кўчанинг икки томони (икки боши) берк бўлганлиги сабабли бу кўчага мавжуд арикчалардан оқар сув келмай қолган. Оқибатда "Янги ҳаёт" кўчасидаги ҳовли ва хонадонларда фуқароларнинг шахсий томорқаларидаги экинлар ва мевали дарахтлар сувсизликдан қуриб-қовжираб қолаяпти.

Анвар ИМОМОВ,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг аъзоси

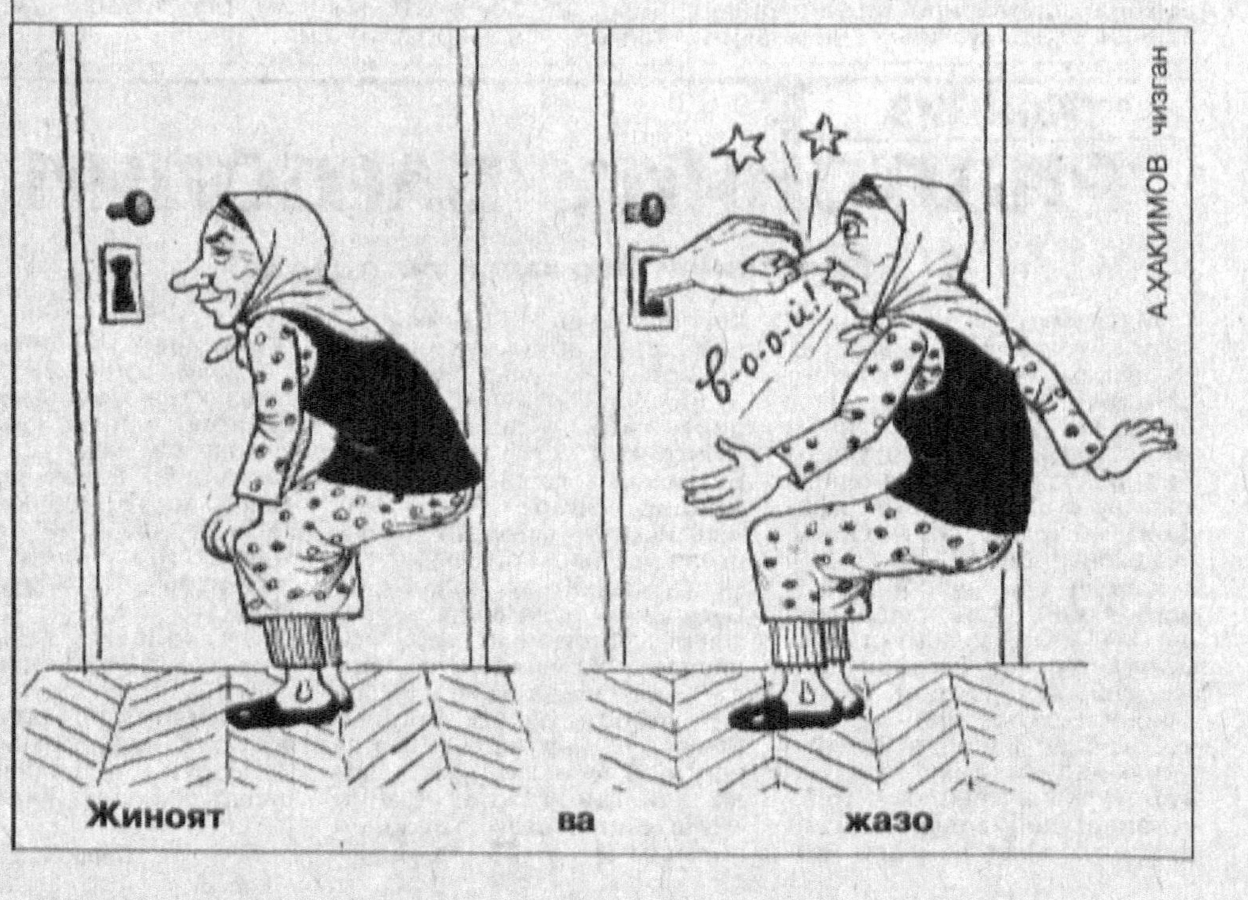

А.ҲАКИМОВ чизган

Жиноят ва жазо

МАҒРИБУ

INTERNATIONAL LIFE

МАШРИҚ

ТАҲЛИЛ

гини музлатиб юборди.

Шукрки, мамлакатимиз ўзининг мудофаа қудратига эга. Биздаги энг замонавий ҳарбий аслаҳа ва улар билан тиллаша оладиган професси-онал кадрлар салоҳияти бир ҳовуч жирканч оломоннинг уруғини қуритишга бемалол етади. Шу боисдан жангари-лар таҳдиди бошланиши би-лан мамлакат қуролли кучла-ри ёвуз тўдага қарши ўт очди. Оломонча психологияга асо-сан ёввойилар дастлаб тўда-тўда бўлиб ҳужумга ўтишган бўлса, ватанимиз ҳимоячила-ри уларга қақшатқич зарба-лар бериши натижасида па-роканда бўлди. Нафси ҳака-лак отган босқинчилар аввал-руҳга мансуб бўлмаган ва урушдан сўнг бўш қолган жангариларни пул ва иш ваъ-даси билан ўзларига оғдириб, қуролли уюшмага асос сола-дилар. Мазкур уюшма Ҳарог—Ўш магистрал йўлида назо-рат ўрнатади ва Тавилдара, Жирғатол туманларида база-ларини ўрнатади. Сўнгра ўзларининг жирканч мақсади — Ўзбекистон ҳукуматини ағдариб, ўрнига исломий дав-лат тузишни эълон қилиш пайига тушади. Бу ҳаракат Ўзбекистонда бир қатор тер-рорчиликларни амалга ошир-ди. Чунончи, 1997 йилда На-мангандаги қотилликлар ва 1999 йил 16 февралдаги Тошкент портлашларида, шубҳасиз, ана шу аламзада-тўсиқларсиз етиб боришини кафолатлайди.Террор ҳарака-тига аралашгани ва динни ўзига ниқоб қилганига қара-май, бу ҳаракат бор-йўғи Марказий Осиёдаги наркотик-лар савдоси билан шуғулла-нувчи уюшган жиноий тўда, холос.

Мақсади ялоқхўрлик, уч-тўрт ҳаромтомоққа ҳаммоллик қилиш бўлган ватангадо ис-қиртларнинг ўзларини ис-ломий ҳаракат дея аташлари-да ҳеч қандай мантиқ кўрмай-миз. Бу тушунча сафсатабоз-ликдан бошқа нарса эмас.

Эътибор қилган бўлсангиз, кўп ўринларда муқаддас **ис-лом** сўзини ковуши кўчада қолган қайдаги жангарилар, ваҳшийлар, жоҳиллар ёнига дан бир нарса ундира олса – дўст, йўқса... шарт эмас.

Журналистнинг: "Давлат суверенитети, конституцияси-ни ҳурмат қилиш каби ғар-бона ғояларга нима бўлди? Ҳозир Марказий Осиёда од-дий одамлар, аскарлар ҳалок бўлмоқда. Ғарбликлар фақат тижорат билан чекланиб қолаверадими?" каби савол-ларини кутмаган шарҳловчи шошиб қолади. У қуруқ ара-вани олиб қочишда давом этаркан, Марказий Осиёнинг Ғарб учун "қанчалик муҳим-лиги масаласи"га эътибор қаратади.

Хўш, август ойи Ғарб учун қандай аҳамият касб этади? Балки, шу ойда қуёш чиқма-са ҳам майлидир, шу ойда

ҚАШҚИРЛАРНИНГ КУНИ БИТДИ

НАФРАТ ёхуд кутилмаган дуоибад

Субҳи содиқ. Бомдоднинг сўнгги дуосида тўқсон билан тўқнашган мўйсафид одатий дуои хайр ўрнига кутилмаган-да дуоибад қилиб қолди. Фо-тиҳага билибми-билмай қўл очган аҳли жамоа ангу танг бўлиб қолди, не кароҳат юз берди-ю тилидан Яратгандан покиза ниятлар ижобатини сўраб илтижо қилгувчи мўмин чол бу гал...

Ибодат адо этилиб кўчага чиқилганда ҳам бошини ғай-риодатий тарзда хам қилиб оҳиста одимлаётган чолдан юрак ютиб бу ҳақда сўрайди-ган мард топилмади, тўғри-роғи, бундай қилишга ҳеч ким ботинолмади. Ҳар саҳар Яратганга шукр қилганидан кўнгли оройиш топиб мас-жиддан қайтадиган жамоа бу тонг "янги дуо" таъсиридан кўнгли ғашланиб, оғринган алфозда уйларига қайтди.

Эл оғзига элак тутиб бўлармиди, мўйсафид қарғи-шига сабаб бўлган ўша совуқ хабар тонгги қуёш нурлари тезлигида бутун юртга ёйил-ди: **"Сурхонда қашқирлар танда қўйганмиш..."**

Шу-шу бўлдию нуроний отахон дуоибадидан ажабла-надиган киши қолмади, қай-танга унга мадад бергувчилар кўпайди:

"Ер ютсин ватанфурушлар-ни!"

"Илоё у дунёю бу дунёси куйиблар кетсин жувонмарг-ларнинг!"

"Ҳаҳ, арслондай бўз йигит-ларнинг уволи тутсин у ҳаромхўрларни!"

"...қанийди ёшлигимга қайтсаму онасини учқўрғон-дан кўрсатардим ялангоёқ-ларни!"

"Сотқиннинг уйгинаси куй-син! Ватангадолар кафанини ямлаб ўлсин-а!.."

Халқимиз келгинди жоҳил-ларга нисбатан ўзининг қаҳру ғазабини, нафратини ана шу тарзда ифодаламоқда. Кўпнинг дуоси - кўл, деган нақл бор элимизда. Юртнинг ғазабига, қарғишига учраган нокаслар ўнгланмагай, иншо-оллоҳ.

ТАҲДИД ёхуд бузоқнинг югургани...

Одатда, август ойида тоғ-ларда ҳаво ҳарорати мўъта-диллашади, ана шундай кез-ларда фусункор табиат ҳар қандай кишини ҳам ўзига жалб этмасдан қўймайди. Минг афсуски, Сариосиё ва Узун туманида жойлашган тоғ-лар бу гал юртдошларимиз эътиборини йиртқич қашқир-лар хуружи билан ўзига тор-тди. Жангариларнинг суверен мамлакатимиз ҳудудига ғала-мисларча оёқ босиши ўзи-нинг: "Шу муқаддас замин ота-боболарим хокига сўнгги манзил бўлган, шу тупроқда фарзандларимнинг муборак киндик қони томган", деган фикрига эга бўлган, юрти-мизнинг эртанги кунига умид ва ишонч билан яшаётган ҳар бир онгли инсон борки, юра-бошда катта иштаҳа билан ҳужумга киргани ҳолда, кет-ма-кет талофатлар дўлига уч-рагач, табиийки, талвасага тушди. Сабаби жангариларни мудофаачиларимиз қуршаб олди, бунинг устига ҳалқада қолган келгиндилар ўзлари ишонган асосий қурол-аслаҳа ва портловчи моддалар сақ-ланган омборларидан ажраш-ди, мадад кучлари келиши мумкин бўлган алоқа йўлла-ри тўсилди - қашқирлар қоп-қонга тушди.

НИҚОБ ёхуд таҳлилий тадқиқот

Бундан бир неча кун ил-гари Британия тадқиқот мар-казларидан бирининг ходими Тамара Макаренко "Марказий Осиёдаги сердаромад нарко-тиклар савдоси жиноятчилик ва терроризм ўртасидаги анъ-анавий чегараларни ювиб таш-ламоқда" номли мақола эълон қилганди. Тадқиқотчи ўз иши-да "Ўзбекистон Исломий ҳаракати" номи билан бир қатор жиноятларга қўл урган жангарилар тўдаси фаолияти-ни таҳлил этади. Муаллиф мазкур қуролли ҳаракат Аф-ғонистон ва Тожикистон ҳуду-дида ташкил топганлигини таъкидларкан, ҳаракатнинг мақсади Афғонистондаги нар-котикларнинг Марказий Осиё орқали контрабанда қилини-ши эканлигини эътироф эта-ди. Тадқиқотда қайд этили-шича, Эрон ҳукумати нарко-тиклар транзитига қарши кес-кин кураш бошлагани оқиба-тида Афғонистон ва Покистон-да тайёрланаётган героин ва бошқа гиёҳванд моддалар Россия ва Ғарбий Европага асосан Марказий Осиё рес-публикалари орқали ўтмоқда.

1994 йилга келиб Тожики-стон ва Қирғизистон ўртаси-даги Ҳарог—Ўш йўли нарко-тиклар оқимини таъминловчи бош йўналишга айланаркан, қуролли тожик гуруҳлари ўртасида йўлни назорат қилиш борасида кураш бош-ланади. Кўп ўтмай, қўмондон Ризвон Содиров гуруҳи маз-кур йўлни ўз назоратига олди. Аммо 1997 йили мазкур гуруҳ ҳукумат кучлари томонидан йўқ қилингач, "энг муҳим иш"-ни бошқаришни Зубайр ибн Абдураҳмон ва Жума Наман-гонийлар ўз қўлларига кири-тади. Улар бирор сиёсий гу-ларнинг қўли бор.

Қуролли гуруҳ ўзининг асосий вазифаси сифатида наркотиклар транзитини амалга ошираркан, ана шу давр мобайнида уларнинг Россия чегарачилари билан бир неча бор тўқнашувлари юз бериб турди. Аммо Бот-кен босқинидан сўнггина уларнинг ҳаракати жамоатчи-лик диққатини ўзига жалб қил-ди.

Бу тўда Афғонистон ва По-кистон наркотикларини Мар-казий Осиё орқали контра-банда қилаётган уюшган жи-ноий тўда эканини кўрсатув-чи кўплаб далиллар мавжуд. Боткен воқеаларида гаровга олинган Япония фуқароларининг катта миқдордаги дол-лар эвазига озод қилингани бу тўда дастлабки баландпар-воз даъволардан осонгина воз кечиши орқали ўзининг нар-котиклар савдоси билан шу-ғулланувчи уюшган жиноий тўда эканлиги ошкор бўлмас-лиги учун терроризмдан ни-қоб сифатида фойдаланаёт-ганини намойиш қилган.

Боткен воқеалари ислом ғояларини тарқатиш бу гуруҳ муддаоси эмаслигини очиқ кўрсатди. Ишончли маълу-мотларга кўра, халқаро жа-моатчиликнинг диққати Бот-кенда одамларни гаровга ол-ган кичик гуруҳга чалғиб тур-ган пайтда, ҳаракатнинг асо-сий жангарилари Афғонистон ва Покистондан наркотиклар ўтиши учун муқобил коридор ўрнатиш ниятида бўлган.

Қирғизистон армиясининг ўз тоғ дараларини жангари тўдалардан тозалашга қурби етмагани эса жиноий тўда-нинг наркотиклар олиб ўтиш-нинг расмийларга номаълум қатор янги сўқмоқларини му-стаҳкам эгаллаб олганини тахмин қилишга имкон бера-ди. Қирғизларнинг Ҳарог—Ўш йўлининг бир қисмини ёпиш қарори билан Боткен воқеа-ларининг кетма-кет келиши шунчаки тасодиф эмас.

Марказий Осиёда жиноят-чилик ва терроризмнинг пай-до бўлиши қудратли жиноий ташкилотлар наркотиклар контрабандасининг катта қис-ми ўтувчи мазкур минтақани беқарорлаштириш учун бир-галикда фаол ишлаётганини кўрсатади. Ўрта Осиё ва Кав-казнинг беқарорлашуви эса Афғонистон наркотиклари-нинг ғарбга текис ва деярли тиркаб ёзишдан ўзимизни тийдик. Бундай қилишни ўзи-мизга лозим топмадик.

АВГУСТДА НОН ЕЙСИЗМИ?

Хўш, мамлакатимиз жану-бидаги воқеалар тўғрисида ким қандай фикрда? Ўзбек халқининг миллий дахлсиз-лигига, давлатнинг сиёсий мустақиллигига тажовуз қила-ётган кучларга муносабат қан-дай? Қисқаси, воқеаларни ким қандай шарҳлаяпти? Юқоридагилар анчайин му-раккаб, анчайин мунозарали саволлар, шундай эмасми?

Гап шундаки, кимнинг ким эканлиги, янада тўғрироғи, ким дўсту ким душманлиги-ни баъзан муносабатлардан билиб олиш мумкин. Мамла-катимизда фаолият кўрсата-ётган "Инсон ҳуқуқлари бўйича масъул" даъвосидаги айрим маҳаллий ва хорижий ташкилотлар, шунингдек, жа-ҳондаги яна шундай маснад-га даъвогарлар жангарилар-нинг босқинчилик ҳаракатига ҳеч қандай баҳо беришгани-ча йўқ. Ҳозирча жим, балки "нарёғ"дан қандайдир ишора кутилаётгандир... Ва англа-шиладики, бундай "масъул"-лар қайсидир давлатларга қайсидир мақсадларда хизмат қилади.

Хорижда чоп этилаётган айрим нашрларда воқеалар ҳаддан ташқари бўрттириб юборилганини кузатиш мум-кин.

Чет элнинг машҳур радио-станцияси мухбири шарҳлов-чи Пол Берн билан мубоҳа-сасида ЕХҲТ Қирғизистон ва Ўзбекистонда жангарилар пайдо бўлганидан буён би-рор муносабат билдирмагани-ни қандай тушуниш мумкин-лигини сўрар экан, шарҳлов-чи йайраб кулиб олгач, август ойи эканини ёдда тутиш ло-зимлигини, Ғарбда август ой-ида ҳеч кимни ҳеч нарсага қизиқтириб бўлмаслигини ай-тади. Шарҳловчининг айти-шича, Ғарб давлатлари Мар-казий Осиёдаги вазият ЕХҲТ-нинг иши, деб билармиш (гўё Марказий Осиё давлатлари ЕХҲТнинг хусусий "томорқа-си"дек - **Ф.К.**), Буюк Брита-нияга келсак, у минтақа мам-лакатларига доимо иқтисодий манфаатлар доирасидан ке-либ чиққан ҳолда қараб кел-ган экан. Иқтисодий жиҳат-дунёни сув босса босиб кет-майдими, балки, августда нон ейишга ҳожат ҳам йўқдир?!

ИЛТИЖО: ЎЗИНГ АСРА!

Айни вақтда мамлакатимиз сарҳадлари ишончли қўллар-да. Жанубдаги воқеаларга қайтсак, махсус қўшинлари-миз душманнинг кулини кўкка совурмоқда. Денгиз сатҳидан, оз эмас, 4000 метр баланд-ликда ҳарбий ҳужумларни амалга ошириш осон кечма-япти. Машаққатларга қарамас-дан, йигитларимиз муттасил олдинга интилишмоқда. Улар босқинчилар билан бўлган тўқнашувларнинг қурбони бўлган қуролдошлари ҳақи, гуллаб-яшнаётган муқаддас ватан, осуда ҳаёт кечираёт-ган ота-оналари, шонли мус-тақиллик ва довюрак Прези-дент ҳаққи-ҳурмати, келгин-диларни битта қолдирмасдан қириб ташлаш йўлида бор куч-ғайратларини сафарбар этаяптилар. Қолаверса, тоғ-ларнинг пана-пастқам жарла-ридаги ювундихўр қашқир-ларнинг куни битди. Ўзбеки-стон қуролли кучларининг са-молётлар орқали амалга оши-раётган бомбардимонлари жангариларнинг тинкасини қуритди.

Ҳеч қандай хавотиру таш-вишга ўрин йўқ. Сариосиё ва Узун тумани ҳудудидаги во-қеалар нуқтасига яқин тоғли қишлоқларда яшаётган аҳоли тинч жойларга кўчирилган. Вилоятда халқ хўжалиги бир маромда иш олиб бораяпти.

Аммо бутунлай хотиржам-ликка берилишга ҳам ҳақ-қимиз йўқ. Юртбошининг: "Ўзингни, ўз уйингни ўзинг асра!" деган сўзлари ҳар дақиқа, ҳар сония эътибори-мизда бўлиши шарт. Агарда биз ўзимизга тинч, эътиқоди-мизда мустаҳкам, истиқлол йўлида собитқадам бўлиб, бир-биримиз билан жипслик-да олға ҳаракат қилсак, биз-ни ҳеч қандай куч, ҳеч қан-дай дайди, ялоқхўр қашқир енга олмайди!

Илтижо: Халқимизни ҳар қандай бало-қазолардан, офа-ту кулфатлардан ўзинг асра, Тангрим!

Ф.КОМРОН

ҚАМОҚХОНАДА

"АДОЛАТЛИ ЖАВОБ ИЗЛАЙМАН"

Мустақиллик неъматидан баҳраманд бўлган ҳозирги ёш авлод бундан 60-70 йил аввал юртга бало бўлиб келган қатағон даври ва унинг фожиаларини бадиий фильмлар, ки-тоб ва газеталар орқали билади, холос. Улар ўзбек матбаа-си асосчиларидан бири, ўзбек ҳажвий адабиётига 20-30-йиллар муносиб ҳисса қўшган фельетончи, таржимон, но-шир ва "Муштум" журналининг биринчи муҳаррири Ғози ЮНУС ҳақида ҳам оз биладилар.

Ғози Юнус ДАҲРИЙ, ОҚПАДАР, ОТТЎРВА СОҚОЛ, СУМА-ЛАК АВЛИЁ тахаллусларида ижод қилган, замонасининг энг илғор зиёлиси эди. "Отамнинг хусусий "нашриёти Ғози Юнус" босмахонаси бўлиб, унда турли дарсликлар, саҳна асарла-ри, ўзининг 1917 йили ёзган "Турма хотираси ёхуд ҳақсиз-лик касофати" ҳажвий асари босилган. Шаҳар марказидаги ҳашаматли хонадонимизда Туркистоннинг тўрт томонидан Абулқосим Лоҳутий, Сўфизода, Абдулла Алавий, Чўлпон, Абдулла Қодирий, Санжар Содиқ ва бошқалар меҳмон бўлиб келиб, илк ижод намуналари ўқилар, суҳбатлар қизигандан қизир, улфатлашиб кетар эдилар, — дейди Ғози Юнуснинг ўғли Тўлқин Ғозиев, — 1937 йил 6 август куни менинг ту-ғилган кунимда отамни олиб кетишгани ҳеч эсимдан чиқ-майди. Отам 1942 йил Архангельскдаги зах ва қоронғу қамоқ лагерида армон ва ҳасрат билан дунёдан ўтди".

Ғози Юнус бошига тушган қатағон қора кўланка бўлиб унинг хонадонида кўп йиллар тентиб юрди. Дастлаб бу кўлан-ка унинг хотини Ҳадича Алиевани таъқиб этди. Оиладан бо-шқа нарсани билмаган, содда ўзбек аёлини 3 йил қамоққа тиқдилар. 15-16 ёшли қизларини эса болалар колониясига топширдилар. 1947 йилга келиб бу қора кўланка энди Ғози Юнуснинг бирдан бир ўғли Тўлқин Ғозиевни таъқиб эта бош-лади. У ўн йил Магадандаги сиёсий маҳбусларнинг махсус лагери Берлагда маҳбуслик алам-ситамларини кўрди. Ниҳо-ят, 1957 йил озодликка чиқиб, тамоман оқланди. "Биз то Ўзбекистон мустақилликка эришгунча ҳам қўрқув ва таҳлика-да яшадик. Мана энди эмин-эркин, озод сезаяпмиз ўзимиз-ни", дейди Тўлқин Ғозиев. Тақдир ўйинини қарангки, турма хотирасини ёзиш Ғози Юнуснинг ўғлига ҳам отамерос бўлиб қолди. Қуйида Тўлқин Ғозиевнинг мустабид кунларда ёзган хотираларидан бир парча эълон қиларканмиз, миллий бай-рамимиз арафасида мозийдан рўй-рост сўзламоқ, қатағон қурбонларини хотирламоқ ва ёшларни мустақилликни мус-таҳкамлашга, унинг қадрига етишга чорламоқни вазифамиз деб билдик.

Тўлқин ҒОЗИЕВ

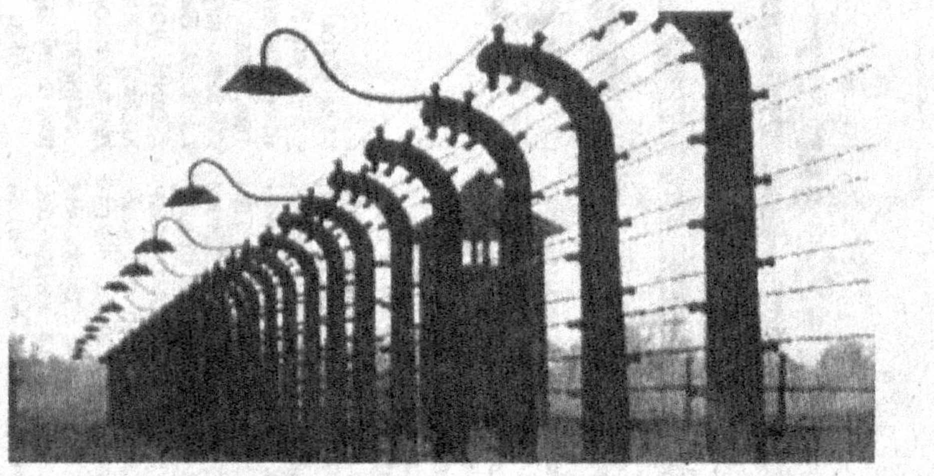

"МОХОВ"ЛАРНИНГ БИР КУНИ

1952 йил 31 декабрь кеч соат 11. Жаҳон музлик маркази деб аталмиш Оймакон районидамиз. Ташқарида 53 даража совуқ. Ҳа, тугаётган йил бизнинг бошимизга не-не савдо-лар, не-не хўрликлар солди. Биз бу йил билан хайрлашаёт-ганимиздан ниҳоятда хурсандмиз. Бу йил календарининг охирги варағининг узилиши бизни озод, ёруғ кунларга элта-жак. Биз ана шундай илинжда янги йилни кутмоқдамиз.

Баракларда яшаймиз. Ҳар бир бўлмада 50, ҳатто ундан ҳам кўпроқ киши истиқомат қилади. Орамизда ақл жиҳатдан, ёш жиҳатдан турфа хил одамлар бор. Қариялар, болалар, ўрта ёшлилар, колхозчи, ишчи, хизматчи, олим, собиқ ми-нистр, поп, пастор, патриарх дегандек... Бу ерда ҳамма тур-лича фикрлайди. Турлича хаёл суради. Фақат орзуимиз бит-та: эсон-омон бу жаҳаннамдан қутулиб чиқиб кетиш, озод-ликка эришиш. Озодлик биз учун ҳамма нарса — у ҳаёт, оила, болалар, бахт ва бахтсизлик. Бахт нима? Биз уни яхши билмаймиз. Бахтсизлик нима? Бу сўз бизга жуда-жуда та-ниш. Фақат танишгина эмас, биз бу балонинг энг нозик жиҳатларини ҳам бошимиздан кечирганмиз. Озодликда ҳар қандай бахтсизликнинг чегараси бўлади ва ундан қутулиш мумкин. Бу ерда-чи? Бир хил бахтсизлик ҳукмрон. Ундан қочиб қутулолмайсан.

Жиноятчи учун турма — энг қадрдон уй. Жиноят кўчасига кирмаган мен учун эса, турма — дўзах. Аммо мен йиғламай-ман. Негаки, мен виждоним олдида тозаман ва шу билан ўксик қалбимни тинчлантираман.

Янги йил арафасида йиғилиб ўтирибмиз. Дастурхонимиз камбағалгина, аммо хилма-хил. Ҳар биримиз унга ўз улуши-мизни қўшганмиз. Бу ерда украин, молдован, ўзбекнинг қуритилган мевалари, чўчқа ёғи, сухари, кимнинг уйидан нима келган бўлса, шу нарса дастурхон устида. Кимнинг онаси, кимнинг фарзанди-дилбанди, кимнинг хотини кўзда ёши билан, юрак қони билан бағри эзилиб эслаб юборган бу нарсаларни.

Кексалар янги йил келишини кутишар экан, болалари, набиралари, ўтган умрларини эслашади. Баъзиларининг кўзи-да ёш қалқийди. Ёшлар шу ерда ҳам куладилар, қўшиқ айта-дилар, бир-бирлари билан ҳазиллашадилар ва тўғри қила-дилар. Улар учун ҳаёт ҳали олдинда. Куйиб, йиғлаб-сиқташ-нинг нима кераги бор?! Бу она сути оғзидан кетмаганлар нима учун йиғласин? Нимани ҳам эсласин? Аммо, менинг ёшимдагилар учун оғир, жуда оғир. Негаки, биз ҳаёт нашъа-сини энди тота бошлаган эдик ва тўсатдан бу бахтни йўқот-дик. Биз ҳам ёш эдик, энди умримиз кексалик сари юз тутмоқда, ҳали яшаб улгурмасимиздан биз умримизни яшаб бўлдик. Афсус, вақтни бой берганимиз сари ҳаётни ҳам бой беряпмиз. Аммо, илож йўқ. Чорасизликдан қутулиш учун нима биландир шуғулланиш, ўзни овутиш керак. Бу аччиқ ҳақиқатдан қутулишнинг бирдан-бир йўли — бир-биринг би-лан сўзлашмоқ, суҳбатлашмоқ, баҳслашмоқ, ҳатто, гоҳо жан-жаллашмоқ асосий машғулот бўлиб қолган (бу ерда ўзлари-га боғлиқ бўлмаган масалалар хусусида ҳам фалсафа сўқа-дилар, шеър, ода, меморандумлар ёзадилар, пазандалик ҳақида икки сатр маълумотнома дейсизми, тил ўрганиш дей-сизми, ҳаммасини бир-бир қилиб кўрадилар, аммо ҳеч ким ўз машғулотини охиригача етказмайди. Кейин ёзганларини йиртади, ёқади ва худди катта ишни бажариб қўйгандек, бу қилмишидан кулиб ҳам қўяди).

Давоми келгуси сонда

GEF

Сув - тириклик манбаидир!

"ТОМЧИ СУВДА ҲАЁТ ЖИЛВАСИ"

Аллоҳнинг уйи – Байтул Муқаддас ости-дан чиқаётган сув — обизамзам бутун ислом олами учун нақадар му-қаддас, табаррук бўлса, Ўзбекистоннинг сувлари ҳам биз учун шунчалар муқаддас ва азиздир.

Ушбу сувдан тотиб кўрган ҳар бир инсон дунёнинг қайси жойига бормасин, у яна қайта-қайта жаннатмакон диёримиз-га талпинаверади. Ажабо, ўзбек суви сенинг ажиб бир сеҳ-ринг, меҳригиёҳинг борми дейман...

Сув илмини чуқур билган олимларнинг таъкидлашларича, Маккаи мукаррамадаги "обизамзам бир қатор маъданлар, жум-ладан, кумуш маъданлари орасидан сизиб чиқар экан..."

Ўзбекистоннинг Паркент, Заркент, Хумсон, Бурчмулла тоғ-ларидан оқиб келадиган сувлари ҳам турли маъданлар, жум-ладан, кумуш маъданлари орасидан сизиб ўтиб оқиб келар экан. Дарҳақиқат, Кумушкон тоғларидан оқиб келадиган сув-ларимизда Макка обизамзамининг хушбўй таъми бор. XIX асрда Қўқонда яшаб ижод этган шоира ва муаллима Дилшо-ди Барно ўзбекнинг "бир қатра сувини минг обизамзам"га қиёслаб:

Ҳар лаҳза умринг баҳам тотурмиз,
Ҳар қатра сувдан баҳра топурмиз...
Мен сенга доим мунису ҳамдам,
Лаҳза насиминг дардимга малҳам.
Ҳар қатра сувдир минг обизам-зам,
Кўп меҳру шафқат санда мужассам,
Фарзанд эрурман, сенсан онажон

деб шеър битганда у минг бора ҳақ эди.

"Томчида олам акс этганидек", ўзбек сувлари ширин-ша-кар нашватиларга, шарбати тил ёрар олма-анорларга, узум-анжирларга, тарвуз-қовунларга айланиб халқимиз дастурхо-нини тўкин-сочин қилади. Ўзбекистон сувлари ҳўл мевалар-га, полиз экинларига, оқ олтин — пахтага айланиб турнақа-тор юк автоуловларида, эшелон-эшелон поездларда, ҳаво ва сув кемаларида бутун дунёга тарқалади. Жаҳон бозорида ўзбек ҳўл мевасига ҳам, оқ олтинига ҳам талаб катта. Бунинг сабабларидан бири — ўзбек суви эмасмикан? Умринг боқий бўлсин, булоқларинг, ариқларинг, сойларинг, анҳору дарё-ларинг асло қуримасин.

Ўзбекистон суви шу кунларга — Мустақиллик кунларига етиб келгунча қанчадан-қанча даҳшатларни, уруш суронла-рини, жангу жадалларни бошидан кечирмаган... Сув тала-шиб ўнлаб қабилалар, элатлар, ҳаттоки катта-катта халқлар қирилиб кетган. Сув қудуқларини, булоқ ва чашмаларни та-лашиб юзлаб одамлар, ҳатто гўдаклар ҳалок бўлганлар.

Тарих китобларида сув билан боғлиқ бўлган қонли фоже-авий воқеалар ҳақида ҳам бир қатор аниқ маълумотлар бор. Тарихчи олим Юсуф Тавасийнинг "Ҳикматлар хазинаси" (Наврўз нашриёти, Тошкент, 1994, 148-саҳифа) китобидаги маълумотларга қараганда, XI асрнинг машҳур тасаввуф шои-ри Хожа Аҳмад Яссавийнинг норасида ўғли Иброҳим ўзлари-нинг деҳқончилик қиладиган ерларига яқин бўлган булоқ-дан қовун уватларига бир қулоқ сув боғлагани учун маҳал-лий хожалар унинг бошини қирқиб отаси олдига келтириб: "Мана олинг, ҳандалагингиз пишибди", - деб киноя билан ташлаб кетган эканлар.

Сув тарихи ҳам башарият тарихи каби кўҳнадир. Инсоният ўз тарихи давомида қандай даҳшатли фожеаларни бошидан кечирган бўлса, Сув ҳам ана шундай талотўпларни кўрган.

Шу ўринда қўқонлик шоира Анбар Отиннинг ушбу шеъ-рини эслаш кифоя:

Боғларинг пажмурда бўлди зоғларнинг пойидин,
Кўкрагинг садпора бўлди дайдиларнинг ёйидин,
Қатра-қатра қон томадур ўқ тешкон жойидин,
Қип-қизил қонлар оқадур жабр кўргон сойидин,
Ўз қўлинг бирла бу юртингни ўзинг обод қил.

Уруш суронларида булоқларнинг кўзи ёпилган, сардоба-лар бузилиб, ер билан баробар қилинган. Анҳорлар, канал-лар, қудуқлар кўмиб ташланган.

Тарихий маълумотларга кўра, Тошкент шаҳрини сув би-лан таъминлаб турган Бўзсув — Анҳор ҳам қадимда қум би-лан кўмиб ташланиб, кейинчалик қайта тозаланган экан.

Тарихдан маълумки, душман бирор шаҳар, қалъа ёки қўрғонни ололмай қамал қилса, ғалабанинг турли йўллари-ни излаган. Ана шундай воситалардан бири қамал қилинган шаҳар ёки қалъадан оқиб ўтадиган сув йўлларини тўсишдир. Суви бўлмаган ҳар қандай мустаҳкам шаҳар ёки қалъа охир оқибатда таслим бўлиши муқаррар. Уруш даврида сув жуда катта ҳарбий стратегик аҳамият касб этган.

Ўзбек халқи сувни муқаддас неъмат сифатида эъзозлаган. Уни расамади билан тежаб, бир томчисини ҳам увол қилмай ишлатган. Чунки Марказий Осиёда сув жуда тақчил бўлган. Ҳоқонлар, амирлар, хонлар, беклар, нуфузли мулкдорлар дарёлардан тортиб келтирилган каналларни, катта-катта ариқ-ларни, экин-тикинда ишлатиладиган сув заҳираларини ўз тасарруфларига олиш-га жон-жаҳдлари би-лан ҳаракат қилганлар. Қисқаси, сув олтин ба-робарида бўлган. Ким-да-ким сувга (булоқ, чашма, сув қудуғи, ка-нал, ариқ каби) эга бўлса, у энг бадавлат одам ҳисобланган. У ҳақда "унинг ер-суви бисёр", - деб айтиш-ган.

Сув инсоннинг маъ-навий-маиший, ижтимо-ий-сиёсий ҳаётида, ўтроқлашувида ҳам жуда катта аҳамият касб этган. Тарихий манба-лардан маълумки, қадим замонларда одамлар кўчманчиликда ҳаёт кечирганлар, чор-вачилик билан шуғул-ланганлар. Улар ўзла-рининг ҳаёт кечиришла-ри учун қулайликлар излаб катта сув ҳавза-лари атрофига; дарёлар, серсув сойларнинг қир-ғоқларига яқин жойлар-ни макон тута бошлаган-лар. Натижада деҳқончиликка асос солиниб, халқнинг ўтроқ-лашиш жараёни бошланган... Қадимда одамларнинг сув ҳавзалари, дарёлар, сойлар яқинига жойлаша бошлаганлари ҳақида улуғ Алишер Навоий бир ғазалида шундай ўхшатиш қилган эди:

Водийи ишқинг макон қилди кўнгул кўргач юзинг.
Эл биёбон ичра манзил айлагандек сув кўруб.

Сув элатларнинг бир-бирига яқинлашувида, бирлашуви-да, шаҳарлар барпо бўлишида жуда катта ўрин тутган. Ўзбе-кистондаги Қашқадарё, Сурхондарё каби воҳалар, Оҳанга-рон, Товоқсой, Чирчиқ каби шаҳарлар, Сойлиқ, Облиқ каби қишлоқлар дарё, кўл, сойларнинг номлари билан боғлиқли-ги ҳам фикримизнинг ёрқин далилидир.

Сувни эъзозлаш, тежаш, увол қилмаслик, унинг софлиги-ни, сифатини сақлаш ҳақидаги дастлабки ёзма маълумотлар исломгача бўлган даврларда яратилган зардуштий (оташпа-раст)лар динининг муқаддас китоби "Авесто"да учрайди. Сувни ифлос қилганлик учун жарима солиш ҳақидаги маълумотлар ҳам айнан шу китобда ёзилган. XI-VIII асрларда тошларга ўйиб ёзилган Ўрхун-Енисей битикларида ҳам сув ҳақида маъ-лумотлар учрайди. "Кул Тегин" ёдгорликларидаги "Катта ёзу-в"да – Сув ҳақида шундай сўзлар бор:

"Кўчмай ер-сув эгасиз қолмасин дейман". "Ер-сув эгасиз қолмасин" сўзларига аҳамият беринг. Ўша даврларда ҳам сувнинг эгаси бўлган. "Сужи битик тоши"га ҳам шундай сат-рлар ўйиб ёзилган:

Сизларимга ... элим,
Сизларимга ерим-сувим.

Бу мисралардан ҳоқон ёки улус бошлиғи ўз ворисларига ерини, су-вини мерос сифатида қолдириб кета-ётгани маълум бўлади.

Демак, ўша даврларда турли-туман қимматбаҳо буюмлар, уюр-уюр отлар, сурув-сурув қўй-қўзилар, катта-катта қорамол подалари, сандиқ-сандиқ олтину жавоҳирлар, поёнсиз ўтлоқ-лар, ҳадсиз, чегарасиз ерлар билан бир қаторда булоқлар, чашмалар, сув қудуқлари, дарёлардан тортилган ка-наллар, катта ариқлар ҳам ворисларга мерос тариқасида қолдирилган экан. Ҳозиргача сақланиб қолган "Бекнинг чашмасидан сув ичма", "Сув султон-ники"... каби нақлларга қараганда ҳам сувларнинг хўжайини, эгаси бўлган.

Бирор киши халқ яшайдиган мас-канларга, деҳқончилик қилинадиган ерларга ўз маблағи ҳисобига дарё-лардан ариқ ёки канал қаздириб сув келтирса, ёхуд сув қудуғи қаздирса, сардоба қурдирса, буларнинг ҳам-масига ўша одам эгалик қилган. Шу сувлардан фойдаланган аҳоли сув соҳибига маълум миқдорда "сув тўлови" тўлаб турган. Демак, қадим-дан Марказий Осиё халқларига сув танқислиги "ота мерос" бўлган экан.

Абдуҳамид АБДУРАҲМОН ўғли

ХАТ

"СУВДАН ҚИЙНАЛАЯПМИЗ"

Ассалому алайкум, ҳурматли газета заҳматкаш-лари! Бизни қийнаб келаётган сув муаммоси сизга мактуб ёзишга мажбур қилмоқда. Чунки қишлоқ ва туман раҳбарлари бу масалага бармоқ орасидан қарамоқда. Ҳеч ким дардимизни эшитай демайди. Бизнинг қишлоғимиз "Султонобод" деб аталади. Тўғри, қишлоғимиз қачонлардир жуда сўлим жой бўлиб, ариқларидан сувлар тўлиб оққан, ажойиб маскан бўлган.

Ҳозирги вақтга келиб ичимлик суви у ёқда тур-син, ифлос сувни минг азоб билан топасиз...

Ёнимиздан Навоий вилоятига "Дамхўжа" сув қувури ўтказилган бўлиб, ўша қувурнинг жўмра-гини бураб қишлоққа сув бериш бизда тўғри таш-кил қилинмаган.

Сизлардан илтимос, ушбу хат орқали баъзилар-ни уйқудан уйғотишга ёрдам беринг.

Сора МИРЗАЕВА
Пахтачи тумани "Пахтакор" жамоа хўжалиги

Ўзингни англаб ет!
ҲУРРИЯТ МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА
16-22 август 33-(186)-сон

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воси-таларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Таҳрир ҳайъати: Азамат ЗИЁ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Наим КАРИМОВ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР, Норали ОЧИЛОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Амирқул КАРИМОВ, Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВ.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт- матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Зокиржон АЛИБЕКОВ
Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 18.00
Буюртма — Г - 645

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқла-ниши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақола-ларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi. Sahifalovchi: Sh.SAYDALIYEV

СЕН КИМСАН?!

Ғафур Ғуломнинг нима демоқчи бўлганини анчадан кейин фаҳмладим

Яна ўша Эски Жўва майдони.

Ҳозирги "Гулистон" ресторани ўрнида чойхона бўлар эди. Анчадан бери кўришмаган мактабдош ўртоғим билан чойхўрлик қилиб ўтирар эдик, Ғафур ака келиб қолдилар. Ўринларимиздан туриб салом бердик, алик олиб ёнимиздаги стулга ўтирдилар. Ғафур ака:

— Бу ошнанг ким бўлади? У-ку мани танийди, уни манга таништириб қўймайсанми? — дедилар.

— Дўстимнинг исми Абдулхай, фамилияси Аҳадов, Каллахонадаги "Янги ҳаёт" мактабида бирга ўқиганмиз, бирга битирганмиз. Ҳозир Андижонда прокурор бўлиб ишлайди, — дедим мен.

— Пора-мора ҳам олиб турарсан? Ҳа, майли.

Ғафур ака қўлларидаги пиёладаги чойдан бир ҳўпладилар-да:

— Мана, қариб ҳам қоляпмиз, — дедилар.

— 43 ёш ҳам қариликми, Ғафур ака?

— Ким айтди санга 43 ёш деб?

— Дарсликларда, адабиёт хрестоматиясида туғилган йилингиз 1905 йил деб ёзилган-ку.

— Нотўғри, туғилган йилим 1903... Ҳали, "Янги ҳаёт" мактабида ўқиганман дедингми, бу мактабни эшитганим бор. Адабиётдан муаллимлар ким бўлган?

— Талас, Жиғой, кейинроқ Юнус Латиф...

— Юнус Латиф адабиётчи, танқидчи, шеърлар ҳам ёзиб турарди. Уни бошқа ерда тилга олма, тушундингми?! (Уруш йиллари бошларида Юнус Латиф "Қизил Ўзбекистон" газетасида адабиёт бўлими мудири бўлиб ишлар эди, уни ва шу бўлимда адабий ходим бўлиб ишловчи Тўхтасин Жалолов, сал кейинроқ газета масъул муҳаррири Сулаймон Азимовлар ҳибсга олинган эдилар. Ғафур ака эҳтиётга ишора қилганлар).

Шу пайт Эски Жўвадаги босмахона пештоқига ўрнатилган радиокарнайдан "Говорит Москва, передаем правительственное заявление" деган дикторнинг эълони эшитилди. Ғафур ака: "Яхшилаб эшит, манга айтиб берасан", — дедилар. Қани энди, мен қалтис ва мушкул ишни бажара олсам. "Правительственное заявление" ҳам эшиттириб бўлинди. Ғафур ака: "Қани, нима ҳақда экан, гапириб бер", дегандек, менга қарадилар.

Бизга қўшни сўрида бир неча милиционер шапкаларини ёнига қўйиб, бел боғ-тасмаларини ечиб, қай бирлари ёнбошлаб гурунглашиб, чойхўрлик қилиб ўтиришарди. Бу ҳолат менга қўл келди.

— Ғафур ака, яхши эшитолмадим, анави ўтирганлар (милиционерларни кўрсатиб) баланд овозда гурунглашиб, қаҳ-қаҳ уриб кулишлари эшитишга халақит берди, уларга бир нарса десангиз... — девдим, Ғафур ака уларга қараб, важоҳат билан:

— Ҳей, ҳаёт-мамот ҳақида ҳукумат ахборотини эшитиш ўрнига, пинакларингни бузмайсанлар-а! — деди.

Милиционерлар сакраб туриб, шапкаларини кийиб, шоша-пиша қайиш-тасмаларини белларига сириб боғлаб, ҳамла қилгудек ўринларидан турувдиларки, Ғафур ака ҳам ўтирган жойларидан турдилар, менга қараб, қўлларини пахса қилиб, овозларини баландлатиб:

— Сен кимсан, сен кимсан?! Мен ўттиздан ортиқ китоб ёзиб қўйган академик шоир Ғафур Ғулом бўламан! Сен кимсан?! Мен депутат Ғафур Ғулом бўламан. Сен кимсан, сен кимсан?!

Шу ерда Ғафур ака форсча шеър ўқиб:

— Ҳофиз Шерозий, Шайх Саъдийни ёддан билувчи Ғафур Ғулом бўламан. Пушкин, Лермонтов, Собир Тоҳирзодани (Озарбойжон шоири С.Тоҳирзоданинг номи қандай қилиб эсларига келдийкин) ёддан биламан, сен нимани биласан... Сен кимсан, айт?! Мен Ғафур Ғулом бўламан...

Ғафур Ғуломнинг менга қарата айтган бу сўзларини эшитган милиционерлар қаққайганича туриб қолишди, улардан бири шеригига шивирлаб деди: "Айтмовмидим, шу киши шоир Ғафур Ғулом бўлади, деб, сен бўлсанг, "Ғафур Ғуломдек машҳур, катта шоир чойхонага келармиди?" дейсан".

Асабий ҳолат зумда босилди, Ғафур ака биз билан очиқ чеҳрада хайрлашдилар.

Бурҳон ЗИЁЕВ

Давоми бор

Мухтор ХУДОЙҚУЛОВ

МЕҲМОН "ОВ"И

АКА ШАРИФ

Меҳмонхона олдидан ижарага меҳмон овловчиларнинг энг "қадимги"ларидан бири Шариф деган киши эди. Новчадан келган, ювош, қувноқ, аммо кирди-чиқди феълли одам ҳамма билан бирдай муомала қилар, жаҳли камдан-кам чиқарди. Унинг отаси ўзбек, онаси рус бўлган, шу меҳмонхонага яқин жойда — маҳаллада туғилиб ўсган, эсини танигандан бери шу иш билан шуғулланади, кечасию кундузи меҳмонхона олдида имирсиланиб юрар, гоҳ ўзининг уйига, гоҳ ўғилларининикига, гоҳ опасиникига одам ташиганни-ташиган эди. У ҳар қандай меҳмонни, айниқса, "парочка"ларни ҳам жойлар, шу билан тирикчилик қиларди. Меҳмон олишда унинг бутун бир оила сулоласи — опаси, икки ўғли, синглиси, жиянлари қатнашар, улардан ортганини бошқаларнинг уйига ҳам ташир эди. Хуллас, Шариф акани меҳмон "ов"инин пири дейиш мумкин эди. Аммо унинг йўл-йўлакай нималардир деб минғирлаб юриши, қилиқлари телбанамо эди, шу туфайли кўплар уни ғирт жиннига чиқариб қўйишган эди. Лекин Шариф аканинг айтиб юрадиган гаплари хоҳ ўзбекча, хоҳ русча бўлсин, аллақандай маъноли, қофиядош бўларди. Масалан, у имирсилаганича бирорта кишининг олдига келиб тўхтаб, унга сирли равишда: "Измените походку — за вами следят" ("Қадам олишингизни ўзгартиринг — орқангиздан одам тушган"), "Йўқ дедим қутулдим, хўп дедим тутилдим" деган гапларни айтиб индамай нари кетар, ёки бўлмаса, қишнинг кунида ҳам аллақаёқдан топган бир дона гулини бу ердаги одам олаётган аёлларга чиройли таъзим билан совға қилар, бу қилиқлари билан кинофильмларда кўриш мумкин бўлган "олижаноб жентельмен"ларга ўхшаб кетарди. Аммо гоҳ-гоҳ Шариф аканинг жунуни ростакамига қўзиб қолар, бу пайтда унинг гаплари "Ана, дарахтнинг учида туялар юрибди" қабилида алмойи-алжойи бўларди. Бундай пайтларда унинг ўғиллари оталарини махсус касалхонага олиб бориб ётқизиб келишар, орадан бир муддат ўтганидан кейин у яна пайдо бўлиб қоларди. Шариф ака деярли уйига бормас, кўпинча меҳмонхонага кираверишда қоровуллар раҳми келиб қўйиб берган бирорта стулда бемалол тонг оттираверар эди.

Шариф ака гоҳ-гоҳ бизникига ҳам бирорта меҳмон етаклаб келар ёки ўзи "чой ичгани" келарди. Унинг қўлига чой тутилса, ўтирган жойида ухлаб қолар, уни уйғотиб, кузатиб қўйиш ҳам анча машаққат эди. Бир куни у кириб келди-да: "Бизникида тўртта меҳмон бор, сизларбоп, бориб шуларни олиб келсангиз", деб мени уйига бошлаб борди. Нариги кўчанинг ичкарисида, қоп-қоронғи кўчалардан ўтиб уникига етиб бордик, кирсак — ҳеч қанақа меҳмон йўқ, хотинининг туғилган куни экан — зиёфат авжида. "Қани меҳмонларингиз?" — десам, "Меҳмон йўқ, сизниям бир меҳмон бўлсин деб таклиф қилувдим-да", — дейди.

Шариф ака шунақа, кўпинча у бирор меҳмонга яхши жой ваъда қилиб ўзиникига олиб боради, у ер ёқмаса — бошқаникига. Аммо кўпчилик у тавсия қилган одамларни олавермайди, шу боисдан гоҳ-гоҳ у меҳмонни уйма-уй, кўчама-кўча роса эргаштириб, охирида яна меҳмонхона олдига қайтариб олиб келади.

Меҳмон олувчиларнинг кўпчилиги, айниқса, Рая, Фаялар Шарифни ёмон кўришар, уни йўқотиш пайида бўларди. Аммо Шариф ака улардан қўрқмас, бир сафар ҳамма қўрқадиган Фаяга тик боқиб: "Нима, сен нон ейсану, бошқаларнинг нафси йўқми?" — деб дадил қарши чиққан, бу қилиғи учун Фая уни қаматиб юборишига сал қолган эди.

...Шариф ака анча чўкиб қолди, иккала оёғини зўрға судраб босади. Аммо шу аҳволда ҳам меҳмонхонага боришини қўймайди. Ака Шариф — кўпчилик уни шундай деб атайди — шу йўлда келгану, шу йўлдан қайтади, чамамда...

АКА ШАРИФНИНГ СЕРФАРЗАНД ЖИЯНИ

Дарвоқе, Шариф аканинг бутун сулоласини ёзибмизу, унинг бир шохчаси — жияни Ноила қолиб кетаёзибди-я! У Шариф аканинг синглисининг қизи — йигирма беш-йигирма саккиз ёшлардаги ювошгина бўлимли қиз... Йўғ-е, жувон. Олдин унинг онаси — зўрға юрадиган касалманд хотин (оти алланарса эди) чиқиб турарди. У меҳмон ололмаса асаби бузилиб, фиғони фалакка чиқиб кетарди. Охири у ўлди-ю, қизи — Ноила чиқадиган бўлди. У уч-тўрт ёшли ўғлини эргаштириб юрарди. Отасиз болалар бўйнини эгиб юради. Ноиланинг ўғли ҳам шу ерда индамай ўйнаб юрарди. Разм солиб қараганда, Ноиланинг ҳомиласи борлигини билиш қийин эмас эди. Биз "боласи бор" деб Ноилага тезроқ одам бериб юборар эдик. Кейин бир йигит пайдо бўлди, у: "Мен Ноиланинг эриман, талабаман", — деб одам олиб юрди. Кейин у ҳам кўринмай кетди. Дурбин холадан жиянининг эрини сўрадим. "Э, аллақаёқдан келган экан, отаси бошқага уйлайман депти. Кетиб қолди", — деб жавоб қилди у. Кейин одам олишга Ноила яна чиқа бошлади. Кейин кўринмай кетди — туғди шекилли. Орадан бирор йил ўтиб у яна чиқа бошлади, яхшилаб разм солган киши унинг яна ҳомиладорлигини сезарди. Сўраб-суриштиришдан нима фойда, ҳар кимнинг ихтиёри ўзида. Кейин яна кўринмай қолди, кейин яна чиқди. Кейин билмадим, нима, Шариф аканинг йилига болалайдиган жиянини кузатишу, сўраб-суриштиришдан бошқа ишим йўқми?..

Воқелик

ТОПСАК СУЮНАМИЗ, ЙЎҚОТСАК...

"Топганим ҳароммми? — ўшқирди Нажотбек ўз-ўзига. — Нега одамлар товламачи, алдоқчи, доғули бўлиб кетганикин-а; иймон, инсоф, диёнат йўқоляпти, дея аюҳаннос солишадию, чап кўзини ўнг кўзи алдаб қўяди; дўзахнинг ўту оташидан фалсафа сўқадию, ўзи соддадил кишиларни алдаб кетаверади. Нега шундай?!" "Бўлди-да, калта қил, бунча жаврайвермасанг; бўлар иш бўлди — ғишт қолипдан кўчди; шунга шу-унчами, ота гўри қозихонами?" юпатган бўлди Нажотбекнинг ичидаги ўзи. "Сени нимага ҳам ичинг ачирди; пулни пешона тери билан топган мен бўлсам; икки ой емай-ичмай йиғсаму, бир кунда қайдаги "эшон"нинг қўлига тутқазиб кетавераманми? Нима, топганим ҳаромми-дики, йўқдан келганди, йўққа кетди-да, деб қўл силтаб кетаверсам". "Хўп, нима қилмоқчисан энди, — деди унинг ичидаги ўзи, — йиғи-сиғи, дод-вой билан юраверасанми? Йигит киши кетган молига ачинмайди. Нима, пул жигардан бўлган деб куйинаверасанми энди, ундан кўра телевизўрни сотган эшонваччанинг телефонини топ-да, "сотган телевизўринг 15 минутга ҳам ярамади. Илойим, мендан олганинг тешиб чиқсин, буюрмасин, косанг оқармасин, ҳе сени ўша..." деб сўку гўшакни жойига қўй, тамом-вассалом". "Э, йўқ, қўй, ке, у мени алдаган бўлса, уни бошқа биров алдасин. Сўкиниб таскин топгандан кўра, сабр қилиб ичга ютган авлороқ. Пасткаш билан тенглашиш ярашмайди".

Бор-йўғи шу.

Гапни айлантирмай лўндасини айт-қўй-да, дейсизми? Майли, бу гапингиз ҳам тўғри.

Нажотбек ният қилиб икки ой тишининг кирини сўрдию, эвазига маошдан тежалган икки-уч сўм пулга телевизўр олишга қарор қилди. Кел, шунинг гапига ҳам бир кирсак кирдик-да, дедию, кўприк устида кифт қоқишган (янги ёки юзаки танишларга нисбатан ишлатиладиган ибора) танишининг йўриғи билан эшонлар авлодидан бўлган боробрў кишига рўпара бўлди:

— Ака, телевизўр сотаркансиз, шунга... — ийманиб гап очди Нажотбек.

— Шундай, тақсир. Ана кўринг, изображенасига гап йўқ.

Содда йигит сандиқ катталигидаги алмисоқдан қолган телевизўрни обдон томоша қилди. "ТЕМП-733" рангли, эски бўлса ҳам кўрсатиши ёмон эмас, ўзи ҳам замбилдан оғир экан.

— Нархини айтсангиз, вақт бўлганда олиб кетардик.

— 10000 тадан кам эмас, — деди ўғри кўзларини олиб қочганча уй эгаси.

— Сал тушинг...

Хуллас, эшоннусха оғринган бўлиб 500 пастга тушадиган бўлди. Эртага олиб кетишга келишилди. Аммо охирида уй эгаси қўнғизмўйловини учириб гап қистирди:

— Ўзингиз кўрдингиз, тақсир, мол зўр, аммо уйингизга элтсангизу, кўрсатмай қолса, биздан эмас, демак, мошинпошиннинг у ер-бу ерига уриб олган бўласиз...

Нажотбек худо сақласин, дедию у билан хайрлашди.

Эртанги кун Нажотбек шаҳарнинг у чеккасидан бу чеккасига такси ёллаб не бир азобда телевизорни ўз уйига келтирди. Жужуқлари бирам хурсанд, бирам хурсанд бўлдики, қўяверасиз. Нажотбек оғзининг танобини қочириб хотинига мақтанди:

— Мана, ойиси, ниҳоят бизам тилвизўрли бўлдик, энди биз ҳам одаммиз

("Нима, телевизорсиз киши одам эмасми?")...

Содда хотин ҳам енгилгина табассум қилди, сабаби, у энди "Муҳаббат қаҳваси" учун қўшниларни ортиқча безовта қилмаслигидан, ўз ўлан-тўшагида мазза қилиб телевизор кўришидан хурсанд эди-да. Ҳатто у эртадан бошлаб қўшни хотинлар билан фильм хусусида баҳслашиши мумкинлигини ўйлаганида юраги ҳаприқиб кетди, бироз мағрурланди ҳам...

Афсус, бу оиланинг хурсандчилиги бор-йўғи ўн беш дақиқа давом этди, холос. Телевизор экрани бирданига қорайди-қолди.

Нажот ҳайрон эди, бу зил-замбил телевизор қурмагурни машинада авайлаб олиб келган булса, яна нима бало урдийкин?

У чиқиб телеуста қўшнисини бир зумда воқеадан хабардор қилди. Устанинг гапига қараганда, Нажотбекка экрани дарз кетган телевизорни авраб сотишган экан...

"Тупурдим эшонлигингтаям, ҳе сендек каззобларнинг..." — ер муштлади у алам билан. Хотини эрига бир нима дегани қўрқди, индамай нари кетди.

"Қўй, сиқилма, битта телевизўр экан-ку... — гапга аралашди ичидаги ўзи. — Ахир икки гапингнинг бирида ёлғон дунё дейсан, ўзинг ана шу каззоб дунёнинг яна жимитдай алдовидан жабр кўрсанг шу-унча ғавғо кўтарасан. Ўзингга — менга сиғмай кетасан. Бу қилиқ эр кишига ярашмайди, биродар..."

Аслида бундай ёлғонлар билан ҳар куни ўнлаб марта[illegible] келамиз. Баъзида уларнинг юзиг[illegible] тик боқсак, баъзан хотиржам ичга ютамиз, тўғрироғи, шунга мажбур бўламиз (Нимагалигини ҳеч ким билмайди). Алдовлардан "топаётганимиз" — кўзга кўринмайдиган маънавий йўқотишлардан заррача чўчимаймизу, қўлга тушгулик моддий йўқотишга рўпара келганда тоқат қилолмай чинқириб юборамиз. Оҳ, биз қанчалар ношуд одамлармиз-а...

Н.АСЛОН

Ташриф

ЁМҒИР ШИВИРИДАН ХАЁЛ ОҒАДИ

Тажрибали радиожурналист Тўлаган Тўхтаев билан

Бу одам осмонни яхши кўради. Айниқса, ёмғир ёғаётган кезлари далаларни, қирларни кезгиси келади. Гуллар билан дилбар-дилбар суҳбат қургиси келади. Гўзалликка ошнолиги балки унинг шоирлигидандир. Бироқ у фақат шоиргина эмас, тажрибали устоз журналист ҳамдир. Ишонинг, мен бу одамни илгари унча яхши билмас эдим. Малоҳат опа: "Келинг, сизни бир одам билан таништириб қўяй", деб қолдилар. Мен ишонқирамай сўрадим:

— Сизнинг адангиз радиода ишлайдиларми?

— Ҳа, менинг шундай яқин одамимки, у менга оталарча муносабатда бўлади. Менга ҳамма томонлама ёрдам беради. Ўзимнинг қизим деб ҳам қўяди.

Хуллас, шу баҳона бўлди-ю, бу одам билан яқиндан танишиб олдик: Тўлаган ака Тўхтаев. Тўлаган ака ҳақида бошқалардан илиқ сўзлар эшитган эдим. Эшитганларим ҳақиқат эканлигига чинакамига амин бўлдим. Одатда, журналистлар билан унинг фаолияти хусусида суҳбатлашишади. Мен бошқача йўл танладим. Нимагадир биринчи саволим шундай бўлди:

— Сиз осмонни жуда яхши кўрсангиз керак-а?

— Ҳа, негаки, осмон кенг. Бағри кенг бўлишлик инсонийлик мезони бўлса керак. Қуёшни, ой-юлдузларни бағрига сингдира олмаган осмонни нимагадир бағри кенг инсонга қиёс этаман. Осмонга ҳавасим келади. Осмонга ўхшагим келади. Осмонни яхши кўраман.

— "Ёмғир" сўзига нисбатан меҳрингиз баландми, ёки ёмғирнинг ўзигами?

— Аввало, эътиборингиз учун ташаккур. Шеърларимга бўлган муносабатингиз-да, бу.

Ёмғир обиҳаёт. Ёмғир ёғмаса замин қуриб-қақшаб қоларди-ку, ука. Шоирлигу, журналистлик касби билан ризқ-рўз топиш шу обиҳаёт, ахир. Кимнингдир кўнглига малҳам бўласиз — шоирлик. Кимнингдир оғирини енгил қиласиз, корига ярайсиз. Бу ўз-ўзидан журналистликдир. 1966 йил Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтини тугатиб, радиода иш бошлаганман. Анча бўлибди-я! "Ёшлик", "Машъал", адабиёт, айни пайтда хорижий мамлакатларга эшиттиришлар узатиш бош бошқармасида ишлаяпман.

Дарвоқе, шоирлик. Биз-ку шоирлик даъво қилмаймиз. Баҳоли қудрат қалам тебратиб турамиз. "Бодом гуллаганда", "Муҳаббат мулки", "Кўнгил кўчалари" каби шеърий тўпламларимни ўқувчилар эътиборига ҳавола этдим. Эл суйган ҳофизлар кўнглига шеърларим маъқул келган экан, шекилли, қўшиқ қилишди.

— **Шеър...**

— Тушундим.

Томчилар шивирлаб
сирдош ёғади,
Бугун олисларда
қолган шаҳарда.
Унинг шивиридан
хаёл оғади,
Ошно бўлгандайин
кўнглим баҳорга.

Шундай кезларда
йўқлаб келарди,
Бир мени соғинган
ой юзли дилбар.
Сочларига ёмғир
инжу иларди —
Хонамга кирарди
гул бўлиб баҳор.

Кўксимни тош бўлиб
эзади сукут,
Сўнгги нажот бўлиб
милтирайди шам.
Бир ёнда оқ қоғоз,
тамаки, гугурт...
Ёмғир ёғмаслиги
қилади алам.

Эҳ, Тўлаган ака билан суҳбат қилсанг чинакамига маза қиласан. Самимийлик, камтаринлик каби фазилатларининг ўзи бир дунё. Ана шу дунё осмонни яхши кўради, ёмғирда адирларни кезгиси келади. Энг қутлуғ орзулар ҳақида гуллар билан суҳбат айлагиси келади. Унинг орзулари биз каби ёш ижодкорларга ҳам қанот бахшида этади.

Ғ.АҲАДОВ

А.ҲАКИМОВ чизган

Ҳазораспдаги қозоқбозорда фақат 500 сўмлик билан муомала қилинаётган эмиш

Юзинг қийшиқ бўлса... ойнани янгила!

ЎРКИДА

"ҲУРРИЯТ"
"Ташриф"
&
"ЁШЛАР"
"Куйларим осмон",
"Ўхшаш қўшиқлар"

Диққат! Диққат!

Газетамизнинг қадрли муштарийлари! Қуйида берилаётган саволимизга биринчи бўлиб жавоб топсангиз, "Ёшлар" радиоканалининг махсус совғасига эга бўласиз.

Дунёда биринчи бор газетада эълон берилганда, унинг мазмуни қандай бўлган?

Эслатма: саволларга жавоб топгач, 4 кун ичида мазкур купонни "Ёшлар" радиоканалига топширишингиз шарт! Ғолибларга "RADIO-RECORDS" студиясининг совғалари берилади.

ОЙМОМА, ДУНЁДА ТЕНГСИЗ, ЯГОНАМ...

*Ҳазир бўл, мен севсам ёмон
севаман,
Киприги туташмас
кечаларингни.
Юз марта кетсам ҳам бир бор
келаман,
Бир азоб чангитар
кўчаларингни...
... Шунда қулфла, эшик
кетмасин учиб,
Дераза кўрмасин —
пардаларни ёп.
Ёстиғи эзилган жойга мук тушиб
Ўзингни излагин, сен
ўзингни топ.
Ўзингга пичирлаб, сизлаб
гапиргин.
Девона демайди, ахир
ҳеч ким йўқ.
Кейин кўзларингда
ялтирар секин
Менинг юрагимда қолиб
кетган чўғ.
Бир азоб чангитар
кўчаларингни...*

* * *

*Бу тунларда ҳеч вақо йўқ,
Бардош — сукунатнинг зил
қанотлари.
Олис-олисларга кетган хаёлнинг
Кейин чопадиган яхши отлари.
Сен ҳам иложсизсан,
Сен ҳам бардошсан,
Сенинг ҳам кўзингда минг
интизорлар.
Оймома, дунёда тенгсиз, ягонам,
Наҳотки, юлдузлар
лаганбардорлар?!
Бу тунларда ҳеч вақо йўқ,
ҳаттоки
Сезилиб қолади минг
овунсам ҳам
Олис-олислардан менинг
йўқлигим.*

Фахриддин СОДИҚ

Тошкентнинг гўзал, кенг, кўркам Алишер Навоий кўчасидан яёв ўтиб бораётиб, ногоҳ шундай ёзувга кўзим тушди: "Дворец исскуств имени Алишера Навои". Ҳов, иби? Ўзбек тилига Давлат тили мақоми берилганига бирон ўн йил ўтди-ёв?! Қолаверса, ўзбек тили жонкуяри бўлмиш Алишер Навоий номи билан боғлиқ кошона наҳотки ўрисча ном билан аталса? Шунда беихтиёр ёқа ушлаганим ва: "Астағфируллоҳ" деб юборганимни билмай қолдим.

... Бели, киндиги кўриниб турадиган нимча кўйлак кийиб юрган ўзбек қизларини кўрганимда, тоғни урса толқон қиладиган девқомат йигитларнинг айрон сотиб ўтирганига кўзим тушганда яна шу сўзни такрорлаб: "Ё, тавба!" дейишга тўғри келди. Хуллас, кўпдан буён кўрган-кечирганларимдан туғилган ҳайратларимни "Астағфируллоҳ" ("Ё, тавба!") туркумига жамлаб тўртликлар ижод қилиб юрибман. Ўйлаб кўрсам, улар айни "Ҳуррият"боп экан. Шу боис баъзиларини суюкли газетамиз мухлисларига ҳавола этишни лозим топдим.

Абдулла САФОЕВ (*Хоразм вилояти*)

АСТАҒФИРУЛЛОҲ!

(Шу номли туркумдан)

САБОҚ

*— Чекманг! — Тилда шу сўзи,
— Ўрлатманг, — дейди — тутун.
Насиҳат зўр, лек ўзи
Бир пачка чекар ҳар кун.*

ЛЕКТОРНИНГ КАРОМАТИ

**Бошлагач маърузани
Уйқусизлик ҳақида.
Чақмоқ чақди клубда
Хурракдан шу дақиқа.**

ГУЛ "ШАЙДО"СИ

**Қизларининг исми Ойгул,
Наргиз, Раъно, Гулбаҳор.
Лек уйида табиий тугул,
На бир дона сунъий гул бор.**

"СОҒИНЧЛИ" САЛОМ ХАТ

Салом, она, ўғлингиз,
Ғамхўр Оллоқулидан.
Беш-ўн сўм юборарсиз,
Пенсиянгиз пулидан.

ЎҒРИЛАР УРУҒИ

— Эҳ, эҳ, менинг ўғригина
Болагинам борми ҳамон?
— Ғафур бобо, ўғриларнинг
уруғи қуриган қачон?!

СОЯ

***Ишга келар эрталаб,
Шомда қайтар. Кўнгил тўқ.
Қўриқлар кабинетни,
Қоровулдан фарқи йўқ.***

НЕВАРАНИНГ ЎЗ ҒАМИ

***Овқат сузар маҳали
Бувижон деб йўл олар.
Тиши йўқ-да. Гўштларни
Ўзи еб қўя қолар.***

ҚЎШИБ ЁЗУВЧИНИНГ ЎҒЛИ

*— Майли, дада, текширинг,
Мана, кундалик дафтар.
Икки фан баҳосини
Беш бўлар қўшса агар.*

МУХБИРГА

*Менинг бир саволим бор,
Қачон тўлади Орол?
— Мақоланг сув бўлмаса,
Шунда тўлар бемалол.*

ШИФОКОРНИНГ ШАМАСИ

**Осма укол дейдилар буни,
Олиб куч-қувватга тўласиз.
У ёғини ўзингиз билинг,
Бир қўй егандай бўласиз...**

БЕОЗОР КИСАВУР

**У на чўнтак кесади,
На нарсага урар қўл.
Амаллаб кун ўтказиб,
Ҳар ой олар маош, пул.**

БАХИЛНИНГ БОҒИ...

Киссаси тўла пул, чойчақа сўрар,
Олтмишга ҳам етмай нафақа сўрар.
Ўтирса ҳам бир қоп олтин устида,
Қўлин очиб яна садақа сўрар.

БИЗ ҲАМ МУХЛИС...

Сирожиддин Саййиднинг ҳар гал янги китоби дарагини эшитаману, тополмай жоним ҳалак бўлади.

Тунов куни "Ўзбекистон овози" газетасида, шоир Қўчқор Норқобил олдида ўтирган эдим, Сирожиддин Саййид кириб келди-да, янги китобига дастхат ёзиб Қўчқорга узатиб қолса бўладими?! Китоб худди менга тегаётгандек севинчимдан ирғиб тушай дедим.

— Ака Сирожиддин, менга қани? — сўрадим мен.

— Ҳали босмахонадан чиққанича йўқ. Босилиб чиқсин...

Ҳайрон қолдим. Қўчқор Норқобилнинг қўлида турган китоб қаердан чиқди экан?

Боз устига, Қўчқор китобнинг афт-ангорини-да кўрсатмай уни стол жавонига тиқди...

АБИТУРИЕНТЛАРНИНГ ҒАМХЎРИ

Бир сафар таниқли журналист, ёзувчи, киносценарист Тўлқин Ҳайитнинг уйида ўтириб суҳбатимиз, табиийки, адабиёт ҳақида қовушаётган эди, мен:

— Устоз, Сиз нега шеър ёзмайсиз? — дея савол қотдим.

— Эй, қўй шу шеър ёзишни.

— Нимага, ахир, кўплар ҳам насрда, ҳам назмда баракали ижод маҳсули яратишяпти-ку?

Анчагина сукутдан сўнг, гарчи ҳазиллашаётганликларини билсам-да, устоз жиддий оҳангда деди:

— Учта насрий китобдан сўнг, тўртинчиси назм бўлишини сира хоҳламайман. Нима, шеър ёзсам ёзавераману, бу, абитуриентлар Тўлқин Ҳайит шоирмиди-ёзувчимиди, деб чалғиб қолишади-да.

Камолиддин МИНГБОЕВ

"Ҳуррият" газетаси таҳририяти ёзувчи ва журналист Олим Отахоновга падари бузрукvори ҚОБИЛ ҳожи отанинг вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор этади.

Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси "Ўзтелерадиокомпания" "Осиё" бош муҳарририятининг бош муҳаррир ўринбосари Султон Тохтамовга акаси **Бурҳониддин ТОХТАМОВ**нинг вафоти муносабати билан таъзия билдиради.